



НАША

ВСЕУКРАЇНСЬКА
ПРАВОСЛАВНА
ГАЗЕТА

Поки маємо час, усім робімо добро (Посл. Св. Павла Гал 6.10)

ЖОВТЕНЬ 2013 р.

№ 10 (308)



Газета заснована 1 вересня 1989 року

Наш індекс 61671

м. Київ



Церква Св. Покрови Богородиці в с. Олешня, Чернігівщина.
Світлина Стефана Таранушенка. Про це читайте на стор. 14-15

Богдан КОСОПУД

Ми до Тебе прибігаємо

*Mi do Tebe pribigaemo, Matinko Nubesna,
molimo Tebe, blagayemo, spasni, Prechudesna.
Rozkaki, dolomожи нам зрозумити Boza,
nas, ditej Teboz zemnih, privedi do Nyogo!
Mi do Tebe, Nepochona, molimoso v pokori,
Tu zastupnitsia esim nam v radochah i vgori.
Zahisthi, oхoroni nas, Matinko Marie,
Pokrovoju Presvяtoju, Tu — nasha nedіja.
Mi do Tebe pribigaemo, Matinko Nubesna,
molimo Tebe, blagayemo, spasni, Prechudesna.
Bудемо Tebe, Prechista, v pіsnyah velichati,
i molitvi nashi щирі priimi, Boza Matu.*

СВІТАЄ, КРАЙ НЕБА ПАЛАЄ

Євген СВЕРСТЮК

Людина сягає так далеко, як сягає

її пам'ять.

Мабуть, пам'ять наших неписьменних предків сягала далі, ніж тепер, коли свідомість людей замулена кліпами, роликами і мультиками сьогодення. Про таких іронічно писав Т.Шевченко:

*Все письменні, дрюковані,
Сонце наєвіть гудять:
«Не відміля, — каже, — сходить,
Ta не так і світить,
Отак, — каже, — було б треба...»
Розумні та й год!*

Найглибше сягає пам'ять в народних піснях, бозна коли і ким складених. То пам'ять жива, глибинно підсвідома, що тягнеться з сивої давнини і єднає покоління, що передали нашадкам душу в пісні.

Відомий український письменник Степан Васильченко у своїй повісті про Шевченкове дитинство «У бур'янах» дуже правдиво відтворив пісенну стихію копицьного українського села.

Збіг слова і співу був разочій! Тільки українська пісня напалаштовує нас в подорож у наше минуле через стіну непам'яті, через румовища нашої історії, через засліплення вогніками телекранів і спалахи реклами велико-го міста. Пісня, до якої ми останнім часом наче загубили ключі.

Коли я в 1983 р. повернувся з сибирського заслання в «чужий Київ», складалося враження, щотут пересохла ріка життя, а якісно ошалені люди каліченою мовою скажаться на своє життя, з страхом обминаючи ідолів, на яких вони змушені молитися. Десять незадовго я потрапив на літературно-музичний концерт, що проходив у митрополичих палаатах Київо-Печерської лаври.

Якісъ діячі культури говорили офіційні слова. Колись знайомі мені поети охляпим голосом читали знайомі вірші. Але виступила малесенька, як дивитись здалеку, ще з молодих років знайома мені Ніна Матвієнко, і я вперше в цьому примарному і несправжньому світі відчув справжність людського ества і розмову людини з Богом. Враження було приголомшливе. Мой душі відкрилося вічне і незмінне, що раптом ожило в цьому голосі, який пересилів мертву атмосферу зали, де колись славили Бога, і ось той голос з давнього часу ожив. І я став свідком його невимірущості. «Знать од Бога і голос той, і ти слова ідуть між людьми», — згадались мені роздуми Тараса Шевченка.

На вулиці після концерту враження починало розвіюватися до того, що почав сумніватися, чи справді є такі слова у Шевченка і чи справді був Шевченко... Настильки тодішній Київ материчілізувався у своїй спрості, що дух Потети сюди й не заливав.

Але коли вдивляєшся в течію Дніпра, знов починаєш думати про безперервність течії життя, і вона буде зносити тимчасові споруди сміття і намул часу. Адже плавали тут в часи апостола Андрія Первозванного човни, і люди милувалися горами і лісами з Бористену, і бачив Апостол над горами благодать Божу. І була та благодать в часи Володимира і Ярослава, і збереглася пам'ять, скупа і бліда пам'ять, але вона несе достеменні свідчення про дух часу і людей епохи. Адже не випадково усі історики в один голос перено-

Закінчення на стор. 2-3

Â ÖÜÎ Ì Ö × ËÑËÍ:

ÆÈÖÈ ÇÀ Ì ĐÀÄÄÍ Ï

4

Ì ÇÄÐÍ INÖÈÍ È

8-9

ÇÖÍ ÈÍ ÈÖÈ AÄÐÄÑÍ Ï Ì ÇÄÄ×Í ĐÄØÍ ÏÖ

10

ÄÍ 80-Í ÏÍ×Í ÈÖI ÄÍ ÈÍ ÄÍ Ì Í ØÓ

11

ÇÄ×ÄÐÍ ÅÄÍ ÈÉ ÆÈÖÖßÍ

12-13

Світас, край неба палає

Закінчення.

Початок на стор. 1

сяться від жахіт і лжі Московського царства до сонячних сторінок Київської Русі і знаходить тут інший світ. Світ барвистий і розмаїтій, захмарений війнами і міжусобицями, а проте сповнений того християнського духу, який втілився в священному ченниках Борисові і Глобові.

І знову оживало те провіщене Апостолом місто і після руйнівника супостата Андрія Боголюбського, і після кочівного велета Батія.

*Воно знову оживас
І сміється знову!*

Потім ми могли б повірити переказам про безнадійні руйни і спустошення татаро-монгольські, про здичавіння і цілковитий духовний занепад, якби не те, що над Дніпром знов оживас Ко-зацька республіка з того ж таки кореня, що Київська Русь. Той самий дух бойового лицарства в поєданні зі смиренною молитвою до вічного Бога наших батьків і з тією піснею, що тут ніколи не затихала.

А може ми самі себе вигадуємо і величаемо? Але ж збереглися свідчення чужих людей, які залишили достовірні записи арабською мовою. Чому Павло Алеський, мандрівник 17 сторіччя, який приїхав в Україну разом зі своїм батьком, Антиохійським Патріярхом Макарієм і зустрічався з самим гетьманом Богданом Хмельницьким, записує:

«Протягом двох років у Московії висів замок на наших серцях, а розум буде до краю пригнічений і скований, бо в тій країні ніхто не може почуватися хоч трохи вільним і задоволеним, окрім хіба корінних мешканців. Але кожен, подібний до нас, хоч би він став володарем всієї країни, ніколи не перестане падати духом і тривожитись серцем. Навпаки, країна козацька була для нас такою, наче наша власна країна, а її жителі були нам добрими приятелями і людьми такими, як ми самі».

Хтось скаже: «Е, коли то було... Тепер інакше». Ні, не так вже інакше! І про це вам скаже сучасний антіохієць, швед чи італієць, що приїхав з Москви до Києва. Хоча тут домінує ніби та сама мова...

Епоха «старшого брата» — саме так слід було назвати лихоліття нашого «аввілонського полону» — притислила нам багато важких недуг і засмітила наше життя продуктами соціально-го розкладу. Самі тільки слова — *крітак, москаль, покрітка, поміщик, царська служба, держиморда, а потім — терор, контра, комуна, колгосп, куркуліти, реквізуати, ліквідувати, перевіховувати, змусити...*

Україна ХХ століття — експериментальний пляцдарм насильства, геноциду, лінгвіциду і богозневаги. Москва була абсолютно переконана, що референдум за незалежність України в 1991 р. тільки закріпить «дружбу на вікі». Потім вона була переконана, що вибори проходитимуть відповідно до проведеної агітації... Потім вона була переконана, що Янукович і «регіони» повернуться в Союз.

Чому такі вишколені експерти так грубо помилялися і зазнали поразки в Україні?

Дух України інший! І це виявилося в феномені Майдану 2004 року і стало очевидним для всього світу. Адже цьо-

го на поверхні не помічали (і досі не помічають) агресивно або негативно налаштовані люди, котрі не чують і не бачать.

У глибині ества Україна була і є шевченківською, скільки б на поверхні не метушилося перепсованого і збайдужилого люду.

Лукавий нашпітував і запевняв на телекрані, що голод 1933 «зруйнував генетичний код українця, а це вже безповоротно»... Однак хто знає, що стоїть за цими тъмними словами, які так полюблюють пересічні публіцисти? Безперечно, геноцид 1933 ослабив коріння і скосив вершки українського етносу, а дальші пустощення не дали йому стати на ноги і самоусвідомитися. Далі Україна стала пляцдаром війни, найжорстокішої і найбільшої в історії. Довженко заговорив про загибель нашого народу. А попереду ж ще був голод 1946-47, пустощення природи, переクリвання рік, репресії інтелігенції, нарешті, Чорнобильська катастрофа...

Багатом здавалось, що «старший брат» уже може відпустити «меншого брата» і дати йому волю умирати.

Однак усе в Божих руках, а передусім доля — кому жити, а кому вмирати.

«За Київом з'явилася небачене чудо... раптом стало видно далеко у всі кінці світу». (М. В. Гоголь. Страшна помста).

Щось подібне сталося після атомного вибуху за Київом. Стало очевидним, що гордість «старшого брата» — десятки тисяч танків і ракет — уже не-

потрібні. Стало ясно, що будову Вавілонської вежі треба зупинити: у будівників змішалася мова, і кожен перестав чути іншого... Але згадаймо далі Гоголів сюжет, над яким не замислювалися. Що ж стало видно?

На найвищий вершині Карпат з'явився вершник-лицар з заплющеними очима.

Лихий чаклун це побачив, скочив на коня і ну тікати. Йому здалося, «що все з усіх боків бігло ловити його».

Чаклун «летів до Києва, до святих місць». Там святий схимник раптом побачив того, що силує його молитися за нього, поглянув, що букви Святого Письма напалися кров'ю, і він відмовився молитися за «пропащу душу» чаклuna. «Бо ще ніколи в світі не було такого грішника».

І той грішник убив святої, і помчав у ніч на свою коні. Та «відчув, що йде в противлінній бік, та все вперед».

Але головне — що його гнало?

«То була не злість, не страх і не люття досада. Нема такого слова на світі, яким можна було б його назвати. Його палило, пекло, йому хотілося б весь світ витоптати конем своїм, **узяти всю землю від Києва до Галича з людьми**, з усім, і потопити її в Чорному морі».

І тут Вершник на верховині розплішив очі, побачив ошалілого чаклuna і засміявся. «Як грім, розсипався дикий сміх по горах і залунав у серці чаклuna, потрясши все, що було в середині його...»

«Ухопив вершник страшною рукою чаклuna і підняв його в повітря. Вмить

помер чаклун і розплішив після смерті очі».

І жо побачив найбільший грішник своїми очима мертвими?

«Поводив він мертвими очима і побачив мерців, що піднялися від Києва, і від землі Галицької, і від Карпат, як дві краплі води схожих обличчя на нього».

Виходить, усю історію України підняв проти себе найбільший в народі грішник, за якого навіть святий відмовився молитися...

Якщо у гоголівському видінні шукати алегорії, то це може нинішній етап зупиненого найбільшого грішника. Десь же треба було зупинити той злочин, якому навіть назви нема в людській мові. Адже почався він з наслідування Кайнa, з тих самих мотивів заздрості, а далі розлівся по Україні, не зупиняючись навіть перед оскверненням найбільшої української святині. І невідомо, яка нечиста сила розпаливала його ненависть. Не можна пояснити, яка сила вела Андрія Боголюбського палити церкви разом зі священнослужителями. Так само як невідомо, чим пояснити лють Голодомору і прагнення потопити всіх у крові та Чорному морі! I, як і коли судити нині за ті нечувані в світі злочинства...

Читаємо далі: «Стали вони навколо вершника, що держав у руках страшну здобич, ще раз засміявшись лицар і кинув його в безодню. І всі мертві скочили в безодню, підхопили мерця і вп'ялися в нього своїми зубами».

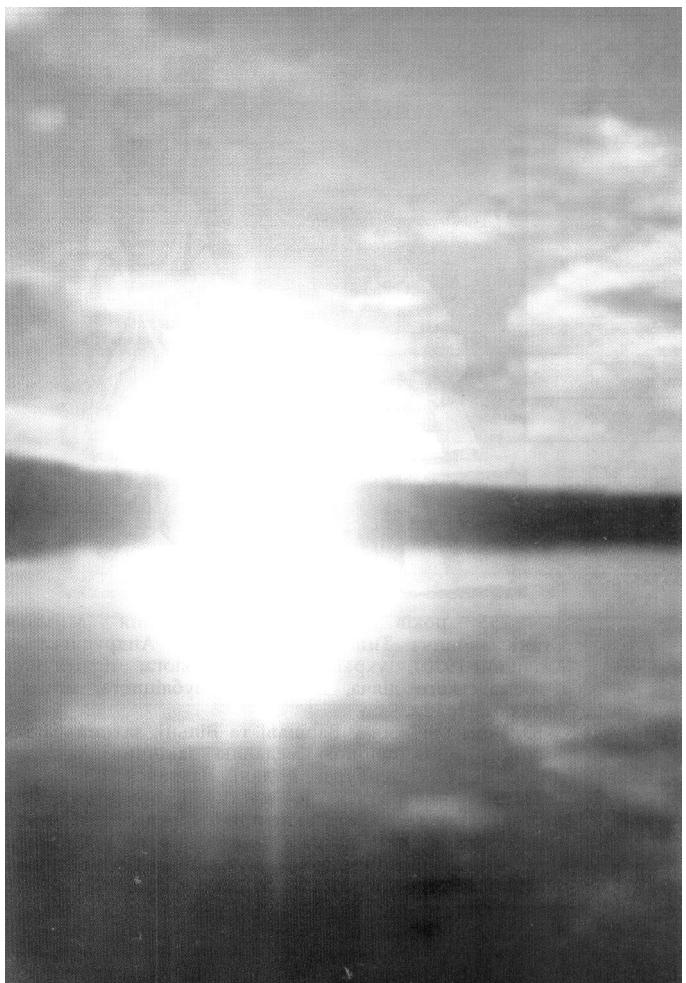
Багато страшних видінь майбутнього втілив Гоголь у своїх образах, що простуватим читачем сприймалися як дивацтво. Хто б міг подумати, що Хлестаков через декілька поколінь визріє до того, щоб очолити департамент в большевицькому Смольному... Але ще менше вгадувалося, що Чичиков переросте Хлестакова і в посткомуністичну епоху стане великим власником душ, прихватизатором і політичною елітою... Ну і стане «людиною року» з необмеженою безвідповідальністю і з посяганням на спадкоємну владу! Але й то ще не все: «Чичиков на небесах і до Шиллера заїхав у гості!»

Апокаліптичне видіння зі «Страшної помсти» видається дуже провісним і дуже національним. Бо як можна розуміти такі рядки: «Частенько було по всьому світу, що земля тряслася від краю і до краю... Та старі, що живуть і в Угорській, і в Галицькій землі, краще знають це і кажуть: то хоче підвістися великий, великий мрець, що виріс в землі і трясе землею».

А може той великий мрець і має остаточно покінчити в собі зі страшим грішником, якому хотілося усю українську землю з людьми і з усім потопити в чорному горі?

А все почалося від того, що за Київом сталося диво — «стало видно далеко у всі кінці світу».

Нагадаємо, що це саме той твір Миколи Гоголя, в якому багато великих загадок. В цьому ж творі і звеличення Дніпра, підхоплене Т. Шевченком, і русалки, і нехрешчені діти, і причинна, і притча про двох братів, що читається набагато ширше, ніж кобзарева пісня про заздрість, і начебто не торкається взаємин «старшого» і «меншого» брата. У всяком разі торкається не більше, ніж пісня «мене сестри-





Шлях до себе. Скульптура, Міртала Пилипенко

ця з світу згубила», якою академік Сергій Єфремов відкриває свою «Історію українського письменства».

Багато таємничих зерен Микола Васильович Гоголь кинув у землю — на виріст...

Історія йде сьогодні семимильними кроками. Вона переступає через орденоносних великих грішників. Які вбивали святих і продавали батьків. Історія засудила нечуваних злочинців, але їхні нащадки і спільноти без страху і без сорому блудять словами і дурять одурених. Тому людям сьогодні здається, що нічого не зміниться: наскоко нас багато людей і одурілих від жадоби, і хворих, і виснажених, і зневіреніх, а за тими хворобами і світу не видно.

Але вернімося в минуле — хіба ми не чекали піршого?

Хіба нашими руками не поповнювали систематично складів боєприпасів, яких нині немає де діти?

Хіба не будували дальших грандіозних планів: «затопити» чи «осушити»?

Хіба не будували воєнно-стратегічних доріг — на Захід?

Хіба в ЦК і КГБ не планивали дальших чисток з метою «викорінення залишків українського націоналізму і релігії»?

Хіба комсомол не виховав «кіденою витриманими дівчат», які потім пішли повіями в пошуках легшого життя?

Хіба не з тієї школи пішли вгору злодії більшого і меншого маштабу?

Отже, як у тій казці, заборонено було розв'язувати, ба навіть говорити про мішок, де було зібрано гадок і пла-зунів. Але гласність торкнулася тієї партійної «таємниці» і рішенням ЦК КПРС було розв'язано мішок...

Тепер запроданці «інформують» народ, що це через **незалежність** і відрив від Росії з'явилися проблеми, яких зовсім не було при вождях. І коли їх послухаєш — в очах тьма і тьма, бо в душах їхніх блуд.

А тим часом за два десятиріччя ми пережили цілу епоху. З тією спадщиною, з тими людьми нічого іншого створити не можна було. Їх виховували для загострення клясових чвар і для війни. В умовах свободи вони могли виявити лише приховані інстинкти і прагнення прихватизації, задекоровані патріотичною фраззою. Смішно, коли хтось спро-соння рівняє Україну з Францією, коли-ськоже порівнює то з Жанною Дарк, то з генералом де Голлем. Соромно, коли люди не розуміють, з якого пекла Божою милістю вони вийшли на ясні зорі.

але не бачать тих зір.

Хто б тоді міг повірити, що після Чорнобиля так швидко виростуть тисячі церков, розкішних будинків і особняків європейського типу?

Хто б міг уявити, що на тому місці, де стояли черги, виростуть супермаркети?

Хіба можна було уявити, що нехіть до землі переросте в прагненні бути власником землі і звідкись з'являться працьовіті і чесні бригади будівельників?

Звичайно, б'є в очі зворотній бік. Совою приносить до церкви бізнес, европрому, в своїй хаті не пов'язує з внутрішнім очищеннем. Захисту власності він не пов'язує з захистом честі, а спільній дім йому уявляється, як гості у багатого родини.

Нинішній світ загрожений хворобами, а ми, крім тих хвороб, маємо ще спеціальною культівовані недуги в сфері духовній, релігійній, національній...

Але спробуймо піднятися на гору і оглянутися довкола: «Світас, край неба палає.... Україна працює, живе і не боїться чергових рішень Кремля. Це розкріпачення за якихось 20 років разочоч. Воно дає нам можливість повернутися до себе і навертатися до Бога. Коли дивитися з висоти — ми входимо на ясні зорі.

Зневіра — не так від бідності, як від стану душі. Брак віри, брак духовної сили, брак моральної стійкості і незалежності — ось що нині принижує українців і в своїх, і в чужих очах. І то після того, коли протягом кількох місяців імідж України в світі змінювався, бо здадку побачили те, чого не бачимо зблизька.

Заклик «шануймося» нині має стати програмою нашого виховання родинного і національного. Шануймося і вчимось любити.

І — пам'ятаймо. «І будеш пам'ятати, що був ти рабом у єгипетському краї, і вивів тебе Господь, Бог твій»... Ці слова уже багато тисячоліть повторюють гебреї щоденно в декалозі — і святкують! Святкують пам'ять і вдячність. Це те, чого навчилися наши предки від Святого Письма, що ввійшло в їхнє життя і світосприймання, в мову і пісню. Єгипетський полон... Вавилонський полон — це те страхіття, що увійшло в притчу.

Полон — то існування поза історією. Історія починається з втечі з полону. З виходу з неволі. І там душа знову

Сонце зустрічає
І нема тому почину
І краю немає.

Юрій ФЕДІВ

Відкрили пам'ятну дошку Патріархові МСТИСЛАВУ

27 вересня у Львові відбулася знаменна подія: по вул. Пісковій, 17 урочисто відкрили меморіальну дошку першому Патріарху Київському і всієї України УАПЦ Мстиславу (в миру Степану Скрипника).

На це свято прибула численна родина із Канади та України на чолі із сином Ярославом Скрипником. Чин посвячення меморіальної дошки очолив настоятель Успенської церкви УАПЦ о. Ігор Бурмило у співслужбі ін. Миколи Кавчака (настоятель Петро-Павлівської церкви УАПЦ м. Львова) та о. Михайла Савки (настоятель церкви Холмської Ікони Божої Матері УАПЦ м. Львова). Присутній також був і митрополит Львівський КП Димитрій.

Після освячення до присутніх звернулася племінниця Патріарха п. Зоя Безотосна — єдина в Україні з родини Скрипників, яка вціліла після винищенння советською владою представників цього роду. «Владика Мстислав був людиною високої культури, яка давала світові світло. Після розстрілу мого батька в 1937 р. за те, що носив прізвище Скрипник і був племінником Симона Петлюри, здавалося, родинні стосунки порвалися... Та Бог нас з'єднав,» — зазначила пані Зоя.

Також від родини Патріарха Мстислава до громади промовив син Ярослав Скрипник, який незважаючи на пожважний вік (93 роки) прибув із Канади з м. Едмонтону, щоб бути разом з українською родиною у Львові. «Дорогі отці, шановні лів'янини. Ця дошка — це не тільки пам'ятка про тріумфальне перебування Владики у Львові і в цьому будинку, це частинка нашої душі. Мій тато покинув свій дім у віці 18 років. Тоді він востаннє бачив усю родину разом. Він блукав світом: Заліщики, Рівне, Станіслав, Варшава, потім Франція, Канада, США... та він все своє життя жив рідною Полтавою. Якось у 70-х рр. нам зателефонували із Нью-Йорку, повідомили, що мають листа від родини з України. До цього часу ми не знали, чи хтось із нашого роду є живий, бо масово винищили всю ріднію. Батько взяв нас із сестрою і ми того ж дня поїхали за вказаною адресою. В убогій хатині ми зустрілися із львівською єврейською родиною, яка передала татові листа. Аж тоді ми дізналися, що залишилася із всіх нас єдина двоюрідна сестра Зоя, яка живе на вул. Пісковій 17 і досьогодні. Коли Владика Мстислава зустрічали у церкви Петра і Павла, я стояв на порозі цього дому.... я зустрів свою сестру. Митрополит Мстислав після гучних зустрічей прийшав сюди, на Піскову, але заходив не як архиєрей... заходив, як дядя Степан. 49 років родина між собою не бачилася, і цей момент зустрічі я пам'ятаю досьогодні. Після довгого блукання світами Владика прибув до свого дому, і він був уймом рідний в Україні до кінця життя, як і Львів — друге рідне місто після Полтави.

Дякую владі і міста, і області, що прихильно поставилася до нашого прохання».

Відкрита пам'ятна дошка Патріарху Мстиславу — не перша в Україні: подібні пам'ятки є на Успенській церкві УАПЦ у Львові, Покровському катедральному соборі УАПЦ в Івано-Франківську, Андріївській церкві УАПЦ в Києві. На честь владики названі вулиці в Тернополі та Івано-Франківську.



Bіра і чин

Ольга РІЗНИЧЕНКО, м. Харків

До книги Владики Ігоря «Пильнувати світильник» увійшли його послання, статті і доповіді за останні десять років. Концептуальний стиль книги я би визначила як духовно-пастирську аналітику. Під промені Святого Письма потрапляє сучасне українське суспільне життя зі всіма його недугами. Водночас пастирська діяностість світських проблем — політичних, соціальних, культурних сполучається з універсальним баченням шляхів зцілення нашого суспільно-політичного організму. Передусім це рух до самопізнання, відкриття свого покликання у вимірі вічних цінностей, наслідування Христа і прагнення Царства Небесного, препрезентованого в історії Христовою Церквою.

Важливо підкреслити, що втілена у книзі методологія суголосна найновішим тенденціям сучасної світової аналітики. Кожна тема в книзі розкривається з багатьох перспектив, які взаємодіють і перехрещуються.

Новаторський характер аналітичних підходів виявляється особливо в тому, що автор повертається в інтелектуальний дискурс духовно-ціннісний християнський центризм із тією гармонією, яка не тільки збагачує духовно, але й врівноважує сприйняття. Навіть сама структура книги ритмом церковного річного циклу — книга починається постовими і святковими, різдвяними і великоміні посланнями — здається, долас артімію і фрагментарність нашого секуляризованого світосприймання і мислення. Цілком відмінні за жанром пастирські послання, заяви-реакції на резонансні події загальноукраїнського і регіонального рівня, статті на церковно-суспільні теми і наукові доповіді про добу бароко й середньовіччя — загалом відновлюють у свідомості архетип і модальність християнської національної ідентичності, підґрунтам якої є православна традиція Київської Церкви.

В чому ж полягає прогностична логіка творів Владики?

На початку 2005 року він пише про те, які небезпеки приховує порушення обіцянок обраними більшістю народу державними діячами, як і відсутність вчасної реакції на ці порушення з боку широких кіл громадськості. Йдеється не про однобічну, а саме про взаємну відповідальність державних і громадських чинників за ціннісну та моральну деградацію суспільства. У 2006 році, коли в Харкові російські шовіністи і комуністи викрадають і осквернюють освяченій пам'ятний знак УПА, згодом зухвало, посеред білого дня розбивають закріплений на стіні райвідділу міліції (копишиної пересильної тюмори) меморіал дошку кардиналу Йосифу Сліпому, а в Лозовій пускати встановлений пам'яті героя Вільних змагань Хрест, і ці ганебні явища відбуваються фактично за потурання влади і млявої реакції з боку патріотичних кіл, — Владика Ігор прогнозує невтішні наслідки цих фактів, вчасно справедливо не оцінених як на державному, так і на суспільному рівні.

В чому ж полягає головна причина цих страшних суспільних хвороб, що продовжують роз'їдати організм української держави? Чому за більше як двадцять років ми так і не навчилися захищати свою гідність, обороняти правду і бути солідарними повсякденно, а не

нинішнього русифікаторського наступу не було б, якби з перших років Незалежності національ-демократи і патріотична громадськість пильнували цей процес, починаючи з вимог до самих себе. «Прикладом є розплата за потурання прихованої русифікації, що тривала протягом 1990-2000 рр. Скасу-

паду СРСР гримучої суміші ліберального і посткомуністичного, півтолітарного способів життя. Знеосібнення виникає через втечу людей від реальності у світ фальшивих мітів. І це стосується не тільки нав'язаних нам мітів «Вітчизняної війни», «руського міра» чи Митного союзу. Будь-яка абсолютизація зовнішніх сфер життя, як би не виглядало це креативно, приходить кінець-кінцем до стандартизації, зашореності і обмеження творчих можливостей людства, до тотальної деперсоналізації.

Тож усіляким дешевим мітам, яких насправді безліч, і

янина на виклик новітніх інформаційних технологій, — вважає Владика, — буде не втеча від них, а свідома й активна присутність у Мережі, відчуття себе господарем, здатним творити інформацію... Самостійно оперувати інформаційними потоками, розрізняти їх, визначати рівень коректності інформації». Втім, пошук сучасної мови здійснення евангельської місії в Україні невіддільний від перспектив відновлення кіївської церковної ідентичності. «Кіївська духовна спадщина, втілена в обрядовій традиції, сакральному мистецтві, досвіді подвійників віри, — визначає він, — універсальна цінність, яка природно творить єдине середовище для всіх, хто ідентифікує себе як українець східного обряду».

Втім, Владика не обходить і таких критичних проблем, як неврегульованість обрядового життя православних громад в Україні. Практика вживання української мови богослужіння сполучається із коштовнім московської синодальної традиції, сакральної колористики, звичаїв, які абсолютно чужі для українсько-церковного соборноправного устрою.

Йдеться в книзі також про нову хвилю секуляризації, обумовлену участию церковних ієрархів у політичних інтригах, корупційних зв'язках тощо. І одну з найнебезпечніших тенденцій сьогодення автор вбачає у гіпертофовано активній критиці Церкви у ЗМІ. Коли негідні вчинки окремих церковних осіб подаються як негативна характеристика Церкви в цілому. На тлі цих контраверсійних процесів Владика наголошує на особливості місії Харківсько-Полтавської єпархії, яка «полягає в тому, щоб зберегти від профанування досвід українського, могилянського православ'я, втілений у традиції Церкви митрополитів Полікарпа Сікорського й Феофіла Булдовського, патріархів Мстислава й Димитрія, УПЦ в США й УПЦ в Канаді. А це означає — трепетно плекати в своєму щоденому житті досвід Української Церкви, діяльно відповідаючи на актуальні виклики сьогодення».

Із збереженням традицій Київської церкви пов'язані питання національно-культурної ідентичності — «хто ми є?», висвітлені Владикою у наукових доповідях і статтях на тему української культури середньовіччя, бароко, про діячів цих і пізніших епох, про кого можна з певністю сказати, що у своєму житті вони взирцево пильнували світильник Христової віри і Церкви.

ЖИТИ ЗА ПРАВДОЮ

Про нову книгу архієпископа Харківського і Полтавського ІГОРЯ «ПИЛЬНУВАТИ СВІТИЛЬНИК» (видавництво «Святогорець»)

тільки під час Майдану?..

Владика доводить, що потривка, не ситуативна солідарність формується між людьми виключно у Церкві Христовій силою спільноти віри і молитви. «Віри, що перевіряється справами любові і милосердя. Віри, которая дає нам силу прощення і покаяння. Віри, виявленої у посиленій молитві... Віри, здатної протистояти спокусам і звабам цього світу. Шанс перемогти зло з'являється, коли ми обираємо життя з Христом, життя в Церкві, коли розчищаємо в своїй душі місце для діяння благодаті Святого Духа і тим звільняємося від влади греха. Перемога починається з перемоги над моральним злом вірою». У спільній церковній молитві, зазначає Владика Ігор, «ми переживамо особливо зворушливу й потужну присутність у нашему серці слова, щоєднає кожного з нас із Богом і через це єднання залишає до містичної спільноти». Залучення до містичної спільноти — чи це не основа нашого з'язку із своїм родом і нацією в усі історичні часи, і чого варто наша солідарність, якщо вона не закорінена у вимірі Вічності?

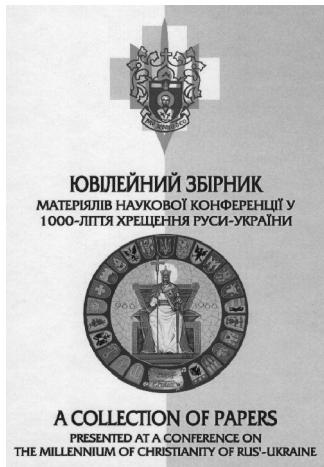
З творів Владики стає очевидним, що без оперти на Церкву Христову розпространені і непослідовні у діях українське суспільство неспроможне захистити власну державність, мову, культурні надбання. Звідси висновок, що

вання закону з 1989 р. «Про мови в Українській РСР» і початок офіційного запровадження російської мови як панівної в регіональному просторі стали наслідком зміни політичної кон'юнктури, але й конформізму кожного з носіїв української мови. Новий скандальний закон 2012 р. «Про засади державної мовної політики» готовувався кожним, хто дивився московським телеканалам та їхнім доморощеним наслідувачам, слухав російський шансон, заводив електронну адресу з закінченням «.ru», використовував російськомовне програмне забезпечення. Кожним, хто лініувався або боявся захищати свою гідність при зустрічі з приблудним хамом». Так, нинішній опозиції має бути пересторогою досвід національної демократії, яка передмогла імперію на початку 90-х, але згодом втратила суспільну довіру. Причина цього політичного програшу Владика вважає те, що опозиції так і не вдалося стати справжньою духовною альтернативою соєвчині. Християнські цінності, що втілюють силу добра, не посли пріоритетного місця в їхньому повсякденні. Ми бачимо, що нинішня байдужість соєвим до потреби змін обумовлена розчаруваннями і загальнюючою недовірою політикам. Як правило, на виборах майже ні з кого вибирає. Владика Ігор пояснює це глобальним знеосібненням суспільства, наслідком утвореної після роз-

ними живе більшість українського суспільства, Владика Ігор протиставляє справжню Реальність. Він пише: «Насправді реальність завжди багата й розмаїтіша за будь-який міт. Адже міт творимо ми самі, люди, реальність же зобов'язана своєю повою незмірно винахідливішому, ніж ми з вами, Творцеві й рухається через історію, сполучаючи з волею Провидіння мільяди чинників, пов'язаних зі здійсненням наших основ на свободу — права вибору». Справжня реальність відкривається для людини в Церкви Христовій. Боліше Вона «несе світлові досвід братньої любові і солідарності. Вона лише нам право зберігати свою людськість, етнічну окремішність, але кліче всіх до одного Небесного Глави. Соборна природа Церкви несумісна з насильством, тоталітаризмом, асиміляцією одних народів іншими. Церква промовляє до всіх націй мовою їхніх культур, шануючи різні традиції, але відкриває спільнотний шлях повернення до Небесного Отця. І цей урок єдності можливо найпотрібніший нам сьогодні, коли переживаємо фатальні наслідки суспільних подій і політичних протистоянь».

Церкву Владика бачить як «найсильнішою модерну в світі інституцію, бо не може бути втиснена в конкретні хронологічні межі і свідчить «про непідвладність часові евангельських цінностей».

«Гідною відповідю христи-



«Ювілейний збірник матеріалів наукової Конференції у 1000-ліття Хрещення Руси-України», виданий в Лондоні, за сприянням Філії Українського Католицького Університету (Лондон), Українського Релігійного Товариства Св. Софія (Лондон) і Фундації Петра та Аделіни Цимбалістіх.

Редакційна Колегія: проф. П. Цимбалістий, др. С. Франклін, о. І. Музичка, Л. Наконечний, С. Олеськів.

1988 рік для України став дуже важливим етап самоствердження у Світі. Головним завданням української інтелігенції і духовенства було — привернути увагу передових людей Світу до нашої Держави, змусити Світ поба-

чити Україну, як окрему державу, в якої було вкрадено її історію, культуру, церкву, в якої й тепер намагаються вкрасти невід'ємне — її мову.

В час так званої «перебудови» урочистості з нагоди 1000-ліття Хрещення Руси було перенесено в Москву, вони відбулися формально.

Проте святкування 1000-ліття Хрещення Руси-України з великом піднесенням і пошануванням традицій було звершено українською діаспорою в усьому світі. Фіналом святкувань стала наукова Конференція в Лондоні, що зібрала кращих представників української і світової інтелігенції, які у своїх доповідях правдиво висвітлили красу українських церковних традицій і віросповідання.

Подаємо уривки з доповіді о. Івана МУЗИЧКИ, вміщеної в збірнику: ВЕЛИКИЙ ЮВІЛЕЙ

У Псалтири в 143 псалмі (наша Літургія ставить його з початку дня в утрені) кажеться: «Я згадую дні славні і роздумую над усім ділами (Господи) і над ділами рук твоїх навчаюсь» (Пс. 143,5). Це означає переживати думкою і серцем Божу присутність в людській історії і в нашій історичній метушні.

Такою незвичайною подією Божої присутності в українській історії і історії кожного християнського народу було наше охрещення, здійснене за володінням святого рівноапостольного князя Володимира у Київській Русі — сьогоднішній Україні. Ми ж народились новим життям у Хрещенні, у Христі. Ми почали жити новим життям у великій Христовій сім'ї народів.

Не пробував досі ніхто описати історію святкувань пам'ятної дати нашого охрещення, бо велика частина нашої історії та історії нашої Церкви і християнства була серед важких лихоліть, як слухно звуть це історики. Ми жили «на нашій, не своїй землі»... Величаві «ювілії» відбувались тільки під мурами Кремля. А до того, ми так мало записували про наші «дні древні»! Але й записане не встигали зберегти перед знищеннем чи перед маніпуляціями. І таке бувало. Проте Ювілей 1988 року може бути гарним літописним свідченням нашої історичної радості, нового нашого буття у Христі Ісусі. Ювілей цей надзвичайно дбайливо і всебічно організовували і повеличали численні свідомі українці, які опинилися в економічній і політичній свободі, шукаючи країці долі після трагічних подій у Батурині і під Полтавою, руїн Січі та гетьманства, велико-го матеріального і духовного зубожіння українського народу під багатьма окупантами. Ювілей хрещення — чи не найславніший з усіх Ювіліїв нашого християнства.

Не можна оминути, що у 1988 році, Тисячоліття нашого християнства, стрічав з нами слов'янський папа Іван-Павло II. Його польський народ кілька років раніше прийняв християнство, чим сприяв його поширенню серед слов'ян на Сході Європи. Папа вітав наш Ювілей з

радістю в імені цілої вселенської Церкви, яка не була ще поділена на розколена, і тією радістю була глибоко вдячна Триединому Богові, що в Київі над Дніпром, у столиці Руси її племена зодягнулися в Христа, і християнство відразу почало там процвітати і ширитись на північ, охоплюючи племена Білорусі й пізніше Росії-Московії.

Обидва послання Папи адресовані до історичної Київської Русі, до Київа.

Ювілей нашого хрещення в 1988 році відбули ми на еміграції по різних поселеннях справді належно. Це був вияв нашої всенародної вдячності Богові, і сказав про це, немов у пророчому стилі. Блаженніший Мирослав в одній зі своїх проповідей: «Благослови, Господи Боже, наш народ і приими цей Ювілей і цей день як вислів подяки за благодать хрещення. Прийми цей дар молін наших як прославу Твого Імені, щоб спавися воно на вільній землі нашій!».

Поселення у Великій Британії гарно і творчо організувалося, може, завдяки тому, що були це молоді люди і пройшли добре військове виховання, а добре військо — це й добра школа життя. Мало було своїх дівчат, щоб закладати свої рідні сім'ї, не було доволі священиків і вчених людей, мало було інтелігенції, не було баґатів, купців, фахівців — були всі робітники із середньою платнею, були майже всі дітіми села, дітіми хліборобів, а в Англії селян і сільського господарювання майже не було.

Історик матиме доволі матеріялу, щоб описати те святкування. Обрано було для цього діловий комітет, який очолив інж. Ярослав Гаврих — практикуючий християнин, патріот, політично врівноважений і широкий громадський діяч, вихованець і виховник Пласти, голова українського студентського руху «Обнова» (оснований в Галичині Блаженнішим Йосифом Сліпим), член Управи Товариства Св. Софія в Англії, яке теж заснував Блаженніший Йосиф, що купив у Лондоні і дім для того Товариства та для філії УКУ. Інж. Гаврих так писав тоді: «Тисячоліття християнства в Україні, його важливість в

історії українського народу, а тепер гідне відзначення Ювілею — це справа, яка зайнляла увагу провідних людей у церковному, політичному, мистецькому, громадському житті й стосувалася кожної Української людини».

2001 р. в Лондоні вийшла «Пам'ятна книга», в якій скромно описано святкування Ювілею. Мабуть, це одиноче поселення, що відзначило Ювілей і записало перебіг свята. Заслуга в тому нашого організованого мирянства, численних громадських товариств та організацій, які спричинилися до того, що Ювілей так успішно відбувся. І це було потрібно конечно, бо різні противники нашої з'єднаної з Петровою скелею Церкви вважали, що від 1946 року, після ганебного львівського псевдособору, та Церква перестала існувати, а її розіпані по світі рештки погибають серед пустель світу. Оклик «Ми живемо і хочемо жити!» підніс Блаженніший Йосиф своїм виходом на волю в 1963 році, своїми стараннями «зібрали розсіяні сущів при помочі істини і любові до науки».

Ювілей вказав нам і світові, що ми належимо до Європи. Усі, хто не хотів нашого існування, придумували для нас інші теорії, руйнували Київ, забирали наших великих людей і державних муків, грабували наш хліб, щоб ми гинули з голоду. Багато навчив нас і пригадав нам Ювілей...

Ювілей мав значення також для чужинецьких істориків. Після Першої світової війни наші емігранти мали кілька центрів української науки в Чехо-Словаччині. У Римі такий науковий центр творили оо. Василіані, але ми були заслабкі для широкого розвитку нашої науки. Ювілей доказав, що після Другої світової війни ми виховали покоління, серед якого виросли і виростають наші наукові умі. Вони є і в Британії, і Ювілей дав їм поштовх до праці над собою — не для себе, а для свого народу, з Христовим гаслом, яким жив Ізраїль у часі лихоліть: «Господь упокорив тебе, морив тебе голодом та годував манною, про яку не знав ні ти, ні твої батьки; щоб ти пізнав, що не тільки хлібом живе людина, але всім, що виходить з уст

Господів, може жити людина» (Втор 8,3 і Мат 4,4).

Ювілії вчать і творять. Завдяки Ювілесві ми спорудили в Лондоні пам'ятник нашему Хрестителеві св. Володимирові Великому з написом: «Володар України. 980-1015, здвигнений українцями в 1988». Ми й не сподівалися, що через три роки це буде дарунок нашій вільній Батьківщині!

Ювілей без участі науки не був бы повним, не був бы радістю всього народу й окремих людей, бо **радість — це перемога правди**. Тому про ту радість з таким наголосом писав до нас Папа. Українська громада у Британії хоче, щоб цей Збірник наукових праць вийшов друком і залишився цінним науковим джерелом на майбутнє.

Певна спокійна думка виникає в деяких працях цього Збірника, зокрема в головній праці професора Цимбалістія та в окремому творі Блаженнішого Мирослава англійською мовою: «Was it really Russia that was christianised in 988?». Невелика 36-сторінкова наукова праця Блаженнішого Мирослава, в якій він покликався на проповідь Папи Івана-Павла II до українців у Вінніпегу, вийшла 1984 року в Лондоні. Тоді Росія готувалася до Ювілею хрещення Київської Русі-України, але з твердженням, що було це хрещення Росії. Така була спеціально розповсюджувана Москвою неправдива пропаганда. Спростував її Блаженніший Мирослав, покликавшись на слова Папи, який не вживав слова Русь у своїй проповіді, а слово «Україна». **Бо хрестила Україна в Києві над Дніпром.** Християнство, яке через окремих місіонерів розповсюджувалось на північ, зокрема в Новгород, а після охрещення України не без перепон і труднощів йшло туди. Згодом, через століття Україна в різний спосіб впливала на закріплення християнства і християнської культури в Росії. Над тією темою завзято кілька років працював проф. Цимбалістий. Українці допомагали Росії священиками, єпископами, і монахами, дяками, співаками, богословами, щоб Росія стала християнською країною...



Віра ВОВК

На веселці стоїть Мати Божа
Жовте Сонце для Неї — хітон.
Розстелилися душі погожі,
Щоб білились до сонця, як льон.

Вона віє їм гілкою вишні.
Промовляє веселі слова:

Вас надягнє сьогодні Всешишній,
Ви для нього кирея нова.

Розтулила долоні Пречиста —
(Ласка в жменях і ласка в устах);
Наші душі — кирея зориста —
Одягнули Ісуса Христа.



Похвала Богородиці. Село Скварява Нова, початок XVII ст.

Галина МАНІВ

Він молиться за Україну

Святитель Димитрій
Без мантії й митри,
Лише у чернечім ебранині —
Таким він згадаєвся мені.

Закінчивши денні віладичі турботи,
При світці святитель сідав до
роботи —

Писав Житія святих.
Ми й нині читаємо їх.

Коли ж за Вітчизною надто скучав,
Димитрій вкраїнською псальми
писав,
А потім до ранку стояв на колінах

В молитві смиренного сина.

Отак на молитві, не вставши
з колін,
У небо полинув до Господа він.
І, вірним пребувши в житті
до кінця,
Там славу прийняв від Отця.

I нині він просить за кожну
дитину,
Щоб щиро любила свою Україну,
Щоб вірно служила Єдиному Богу
І в правді здолала життєву
дорогу.

Катерина ПЕРЕЛІСНА

Матінка світу

Крізь усю дорогу —
до села і міста —
несла допомогу
Матінка Пречиста.

Заглядала в хати,
де хворіли діти,
знала Божа Мати,
як їм додогоди.

Уставали з ліжка
діточки здорові,
бралися до книжок,
до розвеа ізнову.

Матінка Пречиста
бідним помагала:
до бажання й хисту
сили додавала.

Береела від лиха,
від каліцтва й болю,
лагідно і тихо
скріплювала волю.

Тож радили діти
по селу і місту.
Як же не хвалити
Матінку Пречисту!

Божа Матір — сиріт заступниця

Оповідання про милосердя

Мабуть, коли ми говорили про маму, ти згадував все те добро, яке мама робить тобі. А тепер давай подумаемо про те, що є діти, які, на жаль, залишаються без мами. Живуть такі діти в дитячих будинках для сиріт, де їх годують, одягають, учать. Але мами їм все одно не вистачає.

А у когось із дітей мама хворіє. У когось вона багато працює і сильно втомлюється.

Всім таким діткам потрібні співчуття, увага, допомога. Ім потрібне милосердя. Милосердя — це значить добре, милостиве серце. Серце, яке любить, жаліє, співчуває, коли бачить, як комусь важко і сумно.

В одному місті жила бідна сім'я: чоловік, жінка і троє дітей. Жінка сильно застудилась, захворіла і померла. Чоловік мусив узяти другу жінку — мачуху. А вона дітей не злобила. І якось одного темного зимового вечора мачуха вивела дітей з дому, привела в незнайоме місце і сказала: «Мені нема чим вас годувати. Нехай хтось інший про вас піклується» — і пішла.

Діти гірко заплакали. Але найменша сестра сказала: «Наша мама говорила, що у всіх дітков, які залишаються без мам, одна Мати — Матір Божа. Попросимо у Неї допомогу».

Діти стали молитися: «Пресвята Богородиця, спаси нас!» Коли вони молилися, до них підійшла жінка в довгому вбранні, і сказала йти за нею. Скорі вони підійшли до воріт монастиря. Жінка постукала, і ворота відчинили. Виявилось, що монастир відкрив притулок для сиріт, про діток зразу потурбувалися. А коли вони стали питати про жінку, яка їх привела, то з'ясувалось, що ніхто про неї не знає. І діти збегнули, що сама Пресвята Богородиця врятувала їх.

Матір Божа — Заступниця і Покровителька всіх людей, які звертаються до Неї. Особливо Вона застуپається за сиріт, бідних, хворих. І буває так що Вона посилає до них милосердних людей. І якщо ти знаєш про когось самотнього, нещасного, хвортого — можливо, Матір Божа хоче, щоби до цієї людини пішов саме ти.

Марія МОРОЗЕНКО

Хрест спасіння

легенда

Колись давно на світі це було.
В які часи? — й сама не знаю, діти.
Великий грішник, що вік сіяв зло.
На старості надумає все змінити.

Сміялися із нього навіть діти,
А він кричав: — Ой, душить мене гріх!
Кому його віддати?! Де подіти?!

І він зробив такий ось «добрий» жест:
Вночі зробивши липу престарезну
Й до ранку з неї витесавши хрест,
Поніс його на гору височезну.

З його плечей хреста священник зняв
І прогазав: — Не так про душу обаєш.
Те зло, що сам себе ним розіяє,
І далі в своїм серці засіваєш.

Усе село повибігало з хат,
Ніхто з людей байдужим
не зостаєвся:
— Хто? Як?! Коли?! Який безбожний

кат
Над деревом столітнім познущався?

Великий грішник став перед людьми:
— Ви всі спілці, про душу свою
обає —

Іди до церкви — й щиро там покайся.

Замаяла ген старості вже крильми,
Гріхи свої хрестом тяжким знімаю,

А цей ось хрест, що з липи ти
зтесав,

Все життя себе до привів вів —
Й за мить вже хочеш стати біля

На роздоріжжі хай стоїть віками,
Щоб кожен подорожній пам'ятав —

Бога —

Про Вищий Суд, Господній Суд
над нами.

Так, як Ісус...
І наповл аж зреєв:
— Хіба тобі рівнятися до Нього?

До храму вперше рушив чоловік.
І плакав він, відчуваши в серці жалість:

— Велике зло я сіяв увесь вік.
А що посіяв, те зібрав на старості...

Колись давно на світі це було.
В які часи? — Не знаю, ю не питайте.

Коли ж до нас приїде в село —

На роздоріжжі хрест не обминайте.

Анна-Марія ВОЛОСАЦЬКА

НÒðàøí èé ñî í

Листопадового холодного вечора Марко нудьгував. Батьки поїхали по закупи до супермаркету, сестричка Варуся бавилася ляльками в кімнаті. Хлопчик щойно дочитав книжку про Гаррі Поттера і, сидячи в кухні на підвіконні, розглядав будинок навпроти. Там майже в кожному віконечку палахотіли свічки. Марко здивувався, бо мама запалювала свічку тоді, коли в цілому районі вимикали світло, а тут і свічки, і світло. Далі малий вирішив ліпіти. Пластилін закінчився, та він підішов до хлібниці, де ще було трохи білого, сірого, чорного хліба, кілька бубликів, і вирішив, що ліпітиме з хліба. Та враз загадав, як колись бабуся тлумачила йому, що хлібом бавитися — гріх, а крихти зі столу потрібно гарненько згорнути й дати пташкам (Марко з татом напевно зробив з кольорового картону та почепив на балконі), а коли впаде оракільник, то його треба підняти й поціпувати. Взагалі-то, Марко був слухняний, але пальчики вже самі розминали шматочек білого хліба, ще кавальчик чорного хліба, і на столі з'явилась пара крилатих коней. Далі хлопчик миттєво зконструював колісницю, вправно, замість коліс, приладнав бублики і... попетів...

Позаду залишилось рідне місто, на спустіліх полях де-не-де лежало трохи снігу, а ось ніби й село, де живе дідусь із бабусею... Але чому так темно, чому з комінів не снуються дим, куди зникли дерева, чому собаки не гавкають, чому людей нема, чому так моторошно? Ах то це скрадається до онтєї хати, якася дивна постать у білому та ще й у руці косу тримає? Невже Смерть, майнула думка, але ще ж не Різдво, і вертипи ще не ходять. А ондечки ще якісъ чоловіки, ніби у військовій формі, тягнуть величезні мішки, голосько рягочуть і розмовляють чужкою мовою. Тією, що нею на телебаченні майже всі говорять і співають. Якісъ чужинці, і серед ночі вештаються селом.

«Щось тут не те», — подумав Марко і вирішив стежити за військовими. Ось вони зайшли на подвір'я, попростували до дати... Та це ж подвір'я дідуся й бабусі, тільки хата ще із солом'яним дахом. Там жила сім'я, на ліжку лежало трійко худючих немічних дітей і тихесенько просили їстоньки. Один із хлопчиків стра-

шенно був схожий на Марка. Та це ж його прадідуся у дитинстві. Бабуся показувала малому давні світлини й не раз повторювала, що Марко викапаний прадідуся Петро. Чоловіки у формі нищ-порили по хаті, поперевертали глечики, відірвали дверцята в креденсі, спустилися до пивниці, присвітили в коморі й до величезного мішка полетіли жменька борошна, дві картоплинини, гниленкий бурячок... Це все, що було з харчів у хаті. Здавалось, це не люди, а чорт, Ірод і його слуги чогось шукають. Марко ніколи не любив тих вертепників, утім, мама завжди клала до ліжної торбі пампушки, інші солодощі. А тут ті нахаби геть усе підгребли, ніхто їм не дає, вони самі все забирають.

А що це на деревах білі? Точно не сніг: якісь фігурки видно, у таких гарненьких льолях, з таким кучерявеньким волоссячком, але з такими сумними заплаканими личками. У Варусиних книжках вони усміхалися. Та це ж ангелики, врешті роздивився Марко. Він дослухався, бо йому стало цікаво, про що ті крилатики розмовляють. Одненікий і розпочав:

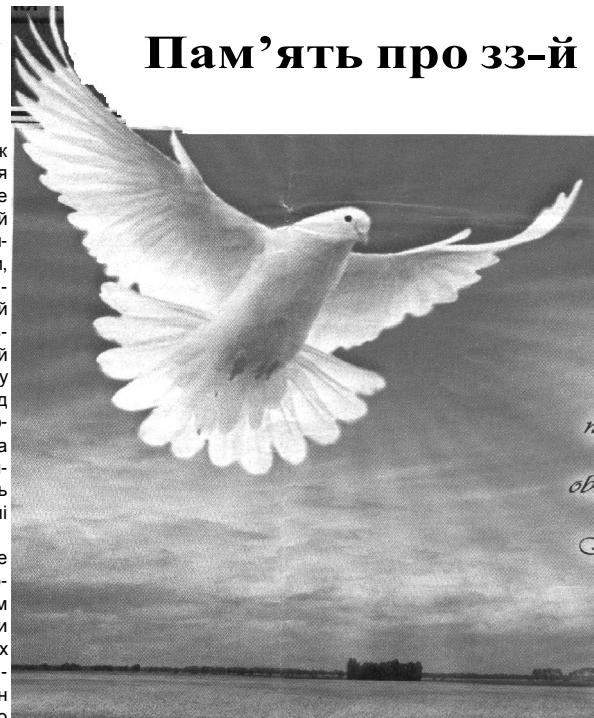
— Я так хотів їстоньки, а мама все плакали та казали, що ось-ось повернеться татко і принесе хлібчика. Я бачив, як напередодні мама зав'язала в хустинку свої золоті сережки, перстень, коралове на-мисто й мовчки, самими очима, благала татка повернутися з хлібом. Та не дочекався я ні татка, ні хліба.

— А я ходив до лісу та зрізував кору, бабуся варила її, і ми їли, але потім так болів животик, так нудило, що аж згадувати страшно, — підхопив другий ангелик.

— А ми... — сплакнуло третє ангелятко, — їли цвіт акації, травичку і поволі конали.

Далі Марко не слухав, йому стало моторошно, соромно, ніяково, він згадав, як часто вередував,

Пам'ять про зз-й



бо не хотів їсти ні манної каші, ні зупи, а тут таке почув! Невже таке було?

Малий раптом згадав, що прадідуся, переживши ті страшні часи, завжди мав у кишенні шматочек хліба. Коли бабуся йшла до крамниці, він щоразу нагадував, щоб вона купила макароні і консерви... У суботу бабуся неодмінно пекла дужманий хліб, а той, який не з'їли за тиждень, підсушувала, складала в торбинку та ставила в запічку. Не дай Боже чого, то й сухарі — хліб...

Тієї міті Марко прокинувся. Повернулися батьки. Мама ніжно обійняла малого й дала свіжку пухеньку буличку з родзинками. Хлопчик підійшов до вікна, запалив свічку, поклав на тарілочку буличку та сказав: «То для ангелят!...»

Василь ЩУРАТ

Навчиши мене

Навчиши мене
сумному очі втерти;
навчиши мене
в любові жити й вмерти;
навчиши мене,
як зберегти набожність,
в руках завзятість,
в мові осторожність;
навчиши людей судити
обережно,
прощати всім,
як Ти прощав безмежно, —
і ворога
приймати щоб прихильно;
навчиши трудитись
терпливо, пильно, —
співцем найменшим,
думкою одною
не провинитися
перед Тобою.
Під Свій покров
прийми Свою дитину!
Служу Тобі
до смерті, до загину.
В Твоїх руках
моя спочила доля.
Нехай Твоя
свята сповниться воля!

ВЕЛИКОДУШНА ДОЧКА

В одній країні був звичай відрубувати руки кожному, кого викриють у крадіжці. Провинився якось у цьому знатний вельможа, царський улюблений. Не міг цар відступити від стародавнього звичаю і велів покарати злочинця.

Але ось, напередодні страти, з'являється в палаці маленька дівчинка, дочка цього вельможі, і просить із слізами допустити її до царя. Царедворці виконали її прохання. Дівчинка впала на коліна перед грізним володарем.

— Вельможний государю, мовила вона зі страхом, — батько мій присуджений залишився без рук, — отож, відрубайте мої руки.

У царя були свої діти, і йому сподобалося, що маленька дівчинка так любить батька.

— Нехай буде так, як ти просиш, — сказав цар. — Але ти можеш відмовитися від страти, хоч би й у останню хвилину.

На інший день дівчинку повели на двір страти. Серед двору стояла оббрізана кров'ю плаха, а біля неї — кат із мечем. Спопотніла дівчинка, зніяковаєла на хвилину... але незабаром опанувала собою, підійшла до плахи і простягнула свої рученята. Кат міцно прив'язав її руки до плахи ременями. Дівчинка не промовила ні слова. Кат підняв меч, а вона заплющила очі... Меч блиснув і опустився, не зачепивши і краю пальців.

— Цар прощає батька твого за любов велику твою! — оголосив посланець царя. Відчинилися двері в'язниці: біжить до дочки батько, цілує її руки, спльзує їх обливає.

На наступний день цар оголосив народу указ про скасування навіки жорстокого старого звичаю. А на місці страти, за царським наказом, поставили стовп із мармуровою дошкою, і на ній золотими літерами написали, як дочка готова була віддати своє життя за життя батька; а наприкінці додали такі слова: «Щасливі батьки, у котрих такі діти!»

Олекса СТЕФАНОВИЧ

Сокіл

Просто! Не йти праворуч,
ані ліворуч — ні!
Хай лише вітер поруч,
вічний сурмач борні.

Вітер, що хмарі в груди,
в груди, в горби хребта.
Поруч хай вітер буде,
а в далині — мета.

Чорно кругом чи біло —
не зупиняти рух!
Може зламатись тіло,
але ніколи — дух.



Педагогічна сторінка

ОЗЕРО ІСТИНИ

Притчі та вірші про людину і світ (Львів, Аверс, 2007)

«Озеро Істини» — це синтеза народної мудрості різних народів і поетичної творчості автора, своєрідна мандрівка словом крізь глибини людської свідомості, що пробивається через темряву до світла.



Майдан. Твір Наталії Галушко-Аксюоненко

Казка пісків

Веселій потічок пробігав по рівнинах, серед каміння і дерев, і нарешті добіг до пустелі. Він подумав, що так само легко, як долає кам'яні скелі, спадав водоспадами, м'яко перекочувався серед високих трав, зможе й подолати піски і опинитись серед снігових гір, які виднілись на горизонті. Та з кожним сплеском хвиль він втрачав силу.

І тут почув голос, що долинув із глибини пустелі: «Рухаючись далі тим самим способом, ти не досягнеш гір. Віддаєш на волю вітру!» «Але ж тоді я втрачу свою волю!» — занепокоївся струмок. «Але так чи інакше — ти уже не зможеш бути тим, ким був до цього часу. Може, ти просто не знаєш своєї істинної природи?»

Струмок задумався — і в його уяві спливли якісні давні образи: він відчув, що колись уже літав. Тоді він перетворився в пару, легко здійнявся в повітря — і вітерець швидко доніс його до вершини гори, де він м'яко опустився на вершину, радісно усвідомивши, що тепер він знає справжню свою природу.

* * *

Алмаз потрібно в серці шліфуєти,
Щоб діамант навчитись впізнавати
Посеред скелець райдужно сліпучих.
Бо ти в красі і правди — вічний учень.

Стань ювеліром

Один чоловік, прослухавши проповідь мудреця, став голосно висловлювати свої думки з приводу почутого.

— Я хоч простиш ремісник, але міг би наговорити вам багато мудріших речей, а цей говорить щось таке, чого я ніяк втятити не можу. Не бачу ніякої користі в тому, щоб слухати ці проповіді.

Після проповіді мудрець підішов до того чоловіка. Зняв зі своєї руки коштовний перстень і сказав: «Піди на базар і продай цей перстень за один золотий!»

Чоловік пішов на базар, став пропонувати перстень купцям і мініяйлам, але ніхто не давав за нього більше одного срібняка.

Після невдалих спроб продати перстень він повернувся з ним до проповідника.

— А тепер віднеси його ювелірові, — сказав той.

Ювелір оглянув перстень — і запропонував чоловікові кілька тисяч золотих монет. Вражений ремісник повернувся з перснем до його власника, дивуючись і запитуючи, за скільки ж продавати перстень.

— Зараз твої знання духовної науки такі, що, як уявлення базарних купців та мініяйлників про вартість цього персня, — сказав йому мудрець. — Спершу стань ювеліром!

* * *

Що в світі є найвище і найнижче?
Що наймілкіше в нім, а що найглибше?
Дивись на світ зіркіше і пильніше —
І вчися чути грім посеред тишин...

Король і садівник

Якось король проїжджав повз сад і побачив старенького садівника, котрий дбайливо обкопував молоденку вишню. Король зупинився і довго спостерігав за садівником, котрий увесь заглибився в свою роботу.

— Чоловіче, — звернувся до нього король, — не можу зображену, чому ти так багато праці вкладаєш у це деревце. Твої дні уже котяться до заходу, — ти міг витратити свій час на щось цікавіше і корисніше, ніж обкопування деревця, плодів з якого ти уже напевно не їстимеш! Я розумію, що ти мені можеш відповісти так: наші предки трудалися для нас, а ми повинні потрудитися для своїх нащадків. Але скажи мені: чи є сенс думати про минуле, котре давно відішло у пітому, — і про майбутнє, котре ще не вийшло із темряви?

— Не тобі, правителю, зрозуміти садівника, — відповів старець. — Ти не хочеш згадувати своє минуле — значить, воно в тебе таке, що краще б його не було. Не хочеш заглянути в майбутнє — значить, ти його боїшся. Отже, нема підстав заздрити твоєму теперішньому!

* * *

Як нездоланну гору, як незриме дно, —
Шукають істину люди в житті давно:
А вона така — що й не знатъ, яка,
Іде її
в світі шукати?
Яким ії іменем тут, на землі, називати?
Називає кожен за власним своїм
бажанням:
Правдою, Величчю, Славою чи Коханням, —
А вона нізвідki дивиться іронічно:
То криєд, то глуму, то зради земнє
явиши обличчя.
Може, вона — лиши дзеркало потаємного, —
Світлого в світлому серці, і в темному —
темного?

Озеро Істини

Один чоловік знемагав від спраги. Він довго шукав озеро чи бодай маленьке джерельце, з якого міг би зачерпнути води, але кожного разу, як він бачив перед собою водне плесо, виявлялось, що це лише міраж.

Він довго йшов — і нарешті перед його очима постало справжнє озеро. Чоловік припав устами до

води — і спрага його була така сильна, що він хотів випити все озеро. Але зумів випити лише стільки, скільки умістив шлунок...

Так само виглядає і Озеро Істини: на його березі — безліч спрагих шукачів, котрі припадають до його вод, намагаючись умістити в себе всі таємниці світу, лише для себе завоювати право на володіння всіма премудростями.

Але вміщають в себе лише стільки води Істини, скільки може вмістити їхній розум.

І жоден із спрагих Істини не усвідомлює того, що кожна крапелінка вилитої води вміщає в собі весь безмір Озера. Треба тільки зуміти вмістити у свою свідомість велич маленької крапелінки...

Істина проста і незбагнена, як кухоль води для спраглого...

* * *

Людське життя — це книга відкрита,
Котру лише Бог до кінця дочітує
ставити знаки окилу і запитання...
Пиши свою книгу від рання
і до смеркання, —
І не берися загадувати вінець писання...

Злочин і гордinya

Один відлюдник, що провів багато літ далеко від мирських справ, якось проходив берегом ріки і побачив чоловіка, котрий плакав. Підійшовши до нього, розпівав, хто він і чому так тяжко плаче. Той чоловік зізнався, що він розбійник — наробив багато кривidi в цьому світі, а тепер тяжко касється і просить в Бога прощення.

Відлюдник уважно вислухав розповідь чоловіка про все вчинене, зважив його вчинки у порівнянні зі своїми дрібними провинами, і велика гордина увійшла в його серце. Він упевнився, що в порівнянні з цим нікчемним чоловіком його життя сповнене миру і святоності.

«Ta швидше моя пальця заквітні рожами, ніж тобі, мерзенному грішнику, Бог простить великі провини!» — сказав він до розбійника і гордо пішов своєю дорогою.

Не встиг відійти далеко — як відчув, що його пальця починає вrostати в землю корінням і з сухого дерева пробиваються зелені бруньки. За хвилю пальця зацвіли білим роками.

Вражений відлюдник кинувся до розбійника, аби попросити в нього прощення за свою гординою.

* * *

Серед тиши і грому, серед миру й війни,
Серед дня й серед ночі, між смертей
і народженій, —
Золота ріновага незримо бринить,
І спинути на ній своє серце не можеш, —
Бо щомиті ти щось на півкроці
втрачаєш:
Бо щомиті в тобі переважує щось,
Бо життя — суголосся усіх суголосів.

Будьте єдині

Троє мудреців ішли лісом. Все життя вони вдосконалювали себе, ідучи кожен своїм шляхом: один утверджував у собі відданість, любов і молитву, інший ішов шляхом знання, мудрості, інтелекту, а третій обрав шлях праці, служіння, обов'язку. Незважаючи на те що все своє життя вони присвятили пошукам Бога, так і не змогли Його піznати!

І ось, зустрівшись разом у лісі, вони раптом по-

трапили під дощ. Всі разом добігли до маленької тісної каплички і притиснулись один до другого. І в цей момент, коли всі троє доторкнулись одне до одного, сталося диво! Кожен із них раптом відчув, що перестає бути сам собою: відчувалася якась висока присутність. І тут вся маленька капличка наповнилась неймовірним світлом. Всі троє впали на коліна і почали молитися: «Господи, чому Ти прийшов? Ми трудилися все життя — але не могли побачити Твоє Світло! Чому це сталось сьогодні?»

І почути голос:

— Тому, що сьогодні ви тут усі разом. Торкнувшись одне одного, ви стали єдиним цілим. Я завжди перебував у кожному з вас, але ви не могли Мене проявити, поки не стали єдиним цілим.

Чому не повірив

Помер старий чоловік — і відкрилися перед ним ворота до Раю. Таке ясне світло вдарило з-за брами, — аж очі засліпило. Але став він перед брамою та й каже сам собі: «Чи було мені де краще, як на своїй рідній землі, де соловейки співають, Божими росами трави вмиваються? Чи раділо десь мое серце більше, ніж на своєму полі, чи дихало десь вільніше, ніж під небом земним? Чи поклав я десь більше праці своєї любові, ніж коло своїх дітей? А чи доробив я свою працю, чи долюбив свою любов? Ні, не маю права в Раю жити».

Так став перед воротами Раю — і все за рідною землею сумує.

Довго стояв. Аж знову відчинились ворота — і вийшов з них його син. «Тату, заходьте, вас усі чекають!»

«Ні, сину, не зайду: нема крашого місця у світі, як мое рідне село».

Минуло ще багато літ — і на воротах Раю став улюбленний вінук.

«Дідуся, ми зачекали вас!»

Здригнулося дідуєве серце — і подав він руку онукові.

І яке ж було його здивування, коли опинився він біля своєї хати, уквітаної мальвами та м'ятою, і побачив своє поле, гай, річку!

«Чому ж ти не сказав мені, Господи?»

«А чому ти не повірив, що Рай тобі ще на землі даруваний?»

За рідною землею і в небі сумно

Простягнене село

Один знаменитий поет жив у великому місті, котре славилося своїми мудрецями, співцями, воїнами. Вважалося великою честью померти у цьому місті — імена видатних жителів його вкарбовувалися у пам'ять нащадків.

А народився поет у маленькому селі на протилежному березі ріки. Це село у близку слави свого сусіда сприймалося як повний антипод славного міста — за ним водилася слава нікчемного закутка.

І коли настав час поетові помирати, він попросив перевезти себе на протилежний берег ріки: хотів дожити останні свої дні і бути похованим у рідному селі.

Його воля була виконана — і з часу смерти прославленого співця його маленьке зневажене село стало найзнаменитішим селищем у всій країні: так велика любов і співчуття до своїх односельців наставши зміло з їхніх нащадків несправедливу зневагу.

**Людина без вітчизни —
як соловей без пісні**

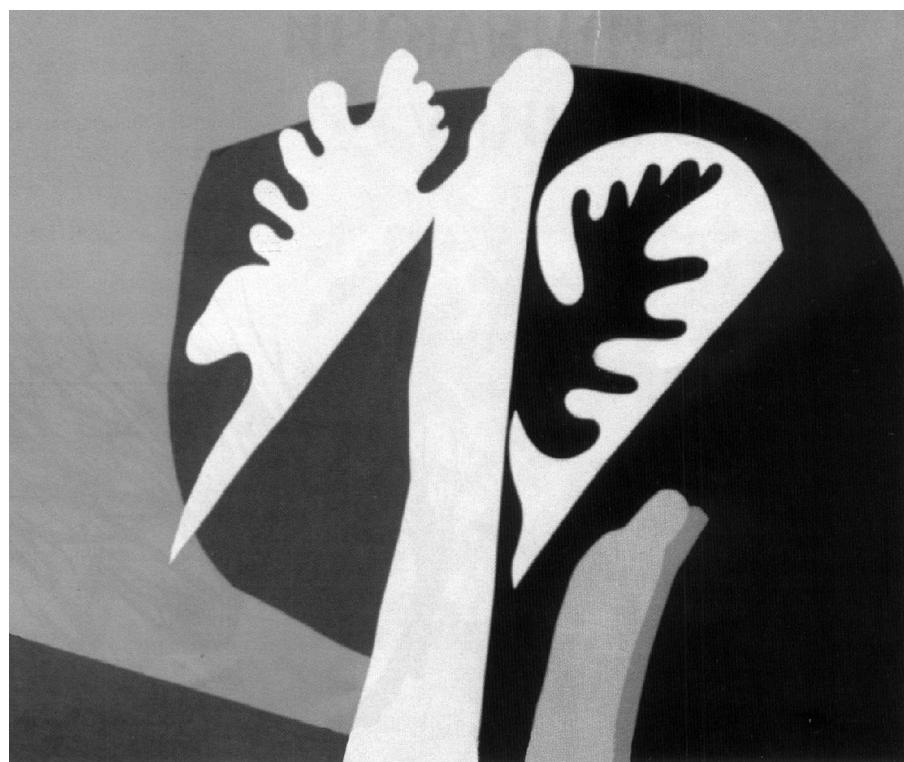
Пробуджене серце

Пішов син-одинак у пошуках щастя-долі у чужій краї — і пропав. Мати його плаче, побивається, щодня молиться Богу, аби повернув її сина.

А той син у чужій землі одружився з дуже багатою дівчиною — і забув про матір, про рідну землю.

Почув Господь материні молитви — і послав до синового дому лелеку. Став лелека клекотати, перед дому проходжати, — побачив його той чоловік і згадав, як на його хаті навесні лелеки гніздилися. Згадав — та й забув, як тільки лелека покинув чужий край.

Прийшла до двору старенька жінка — і попроси-



Вигнання з раю. Твір Людмили Мазур. Витинанка

лася маленького сина доглядати. Стала вона йому колискових пісень співати — тих, що мати в рідному краю співала. Защеміло серце в чоловіка, заплакало, — але шкода йому покидати те, що має, життя свое руйнувати.

А та жінка взяла та й насіяла перед вікном квітів — м'яти, барвінку, півоній. І як зацвілі ті квіти, як огорнули нічний сад ароматами рідної землі, — не витримало серце: згадав той син і рідну неньку, і її дбайливі руки, і свою хату під солом'яною стріхою, — все його колишнє життя наче у воді засвітилося.

Обняв він свою дружину та й каже: «Дорога моя дружиночко, чи хотіла б ти, аби наш син, коли виросте, пішов у чужі світи і про тебе забув?»

«Не кажі такого, дорогий чоловіче, чи ми ж його таким неплюдом на світ народили?»

«То не хочу ж я неплюдом бути: давай зберемося та й пойдемо до моєї старенької матінки...»

Так Господь для спам'ятливості дає нам увесь світ — птахів перелітних, щоби нагадували про вірність рідній землі, пісню материнську — аби серце будила любов'ю, запахи рідної землі — аби пронизували усе ество навіть тоді, коли замокває серце і розум...

**Материна молитва з дна моря
виймає**

Заради себе

Сталася в нашему краю велика битва — і почав князь збирати війнів у свою дружину: сильних, мудрих та відважних. Кожному з новоприбулих юнаків, перш ніж випробувати силу і бойову вдачу, князь ставив одне запитання: «Заради чого ти будеш воювати?»

Одні відповідали: заради незалежності своєї рідної землі, інші — заради воїнської слави, треті — щоб здобути княжу милість, ще одні — щоб загартувати свій дух у боротьбі.

І тільки один воїн сказав: «Я буду воювати заради себе».

«Поясни мені свою відповідь», — здивувався князь.

«Найвищим Божим даром для людини є вона сама — її життя. Я хочу прожити своє життя на повну силу. Але я буду ніким без рідної землі, без її свободи, без волі моїх рідних, без краси, що оточує мене. Я нероздільний з усім цим — тому я буду воювати заради себе».

Князь був вражений такою мудрою і зрілою відповіддю юнака — і подарував йому свого меча.

Вільний козак по власній волі ходить

На святы життя Ірини Жиленко

Під такою назвою пройшов літературно-музичний вечір в Національному музеї літератури 4 жовтня 2013 року.

Резонанс творів Ірини Жиленко набагато перевершує ту скромну данину шані, яку віддали їй після її відходу 4 серпня 2013р.

Книга її спогадів «Homo feriens» користується великим попитом. На її слова співають пісні відомі співачки і барди. Багато хто згадує улюблені «жиленчині казки» свого дитинства.

Зрештою, світ шістдесятників засяяв саме у спогадах тієї юної поетки, обдарованої рідкісним даром любові, пошані, вдячності.

В нашій мемуаристиці це чи не найяскравіша книга.

Організувала вечір Олена Голуб, авторка співаної поезії, яка виконала пісні на слова І. Жиленко.

Від музею літератури виступила велика шанувальниця таланту Ірини Жиленко Наталя

Кучер. Спогадами поділились літературознавці Віра Сулима, також професор Михаїло Насенко.

Особливо приємно вразила авдиторію молодь своїми композиціями з книгами Жиленко. Студентка Київо-Могилянської академії Людмила Смоляр виступила як обдарована артистка. Але й учениця 11 класу Елла Євтушенко усім запам'яталась. Добре читали свої композиції Леся Матвійчук, Олександр Ткачинський і Руслан Пальчак.

Ведучий вечора Євген Сверстюк поділився думками про таємницю великого таланту, який умів творити свято життя посеред буднів епохи застою і партійної сірості... Про хоробрість обдарованих духом, здатних дарувати усмішку і всупереч усюому творити казку. І про потребу осмислювати події і явища пережитого дня у своєму щоденнику: написана залишається жити...

ГРОМАДЯНСЬКА ПОЗИЦІЯ

ЗУПИНІТИ АГРЕСІЮ ПОЗАВЧОРАШНІХ

Зараза російського комунофашизму іде в Україну через харківську браму. Справді копише побоювання Черчілля, що в майбутньому фашисти діятимуть під іменем антифашистів. Нагадаємо, що головне у фашизмі — то брутальні методи, обман і брехня. Фашизм знищує уявного ворога, особливо носія культури. Фашизм, помножений на комунізм — то особливо агресивна сила. Український центр Міжнародного ПЕН-клубу уже звертався з заявою 9 вересня цього року про наміри харківської адміністрації зірвати меморіальну дошку відомому вченому-співакові, професорові і почетному доктору багатьох західних університетів, людині дуже шанованій науковою і культурною громадськістю України. Сьогодні цей намір вже реалізований за розпорядженням харківських градоначальників, які пе рекресили попередні наміри міської влади.

Звичайно, йдеться не про «нові факти колабораціонізму» професора Шевельова, їх замінено вигадками з досьє КГБ. Нині їх переказувати сором. Юрій Шевельов залишив свої спогади, де з граничною одвертістю описано його побут під час німецької окупації. Правда, він ставить знак рівності між союзською і нацистською окупацією. І ще в ті часи прирівнює Сталіна до Гітлера. Власне, та послідовна правдивість ученої зі світовим іменем постави-

ла його на особливий список у КГБ, а тепер ФСБ, а відповідно і харківських градоначальників. Серед усіх викривачів російського імперіалізму професор Шевельов найбільше тримається науково-факторичного ґрунту і тому визнаний усіма російськими спецслужбами ворогом.

В Харкові зблоковані професійні «антифашисти» кинули виклик українській громадськості, особливо культурній громадськості Харкова. Очевидно, не так через покійного вченого, як задля протистояння суспільним настроям в час обговорення європейського вибору України.

Характерно, що та війна ведеться фашистськими методами і навіть фашистською мовою: імена активних громадян пишуться з малот літер і вживані до них такі означення, які вживали большевики до ворогів народу напередодні арештів.

Громадянське суспільство у Харкові зінадто слабке, щоб протистояти зблокованим силам бюрократичної мафії. Харківські правозахисники і культурна громадськість потребують допомоги з боку людей доброї волі, які розуміють, що і комунізм, і фашизм добровільно не сходять з історичної сцени навіть після банкрутства. Вони відкривають нові фронти і мобілізують усі засоби позавчорашнього дня. Необхідна активна згуртована протидія здорово-



вих сил суспільства і міжнародної громадськості, щоб дати їм належну оцінку і дати відчути, що їх часи війни проти народу минули. То наша велика ганьба, що 20 років після поразки комунізм аг'онізує у непристойних формах розперезаного хамства і цинічної зневаги до громади, до культури, зрештою, до Української держави, яка ганебно терпить зневагу.

Євген СВЕРСТЮК,
член Ініціативної групи 1 грудня

Професор Юрій Шевельов на фронті

Завжди мирний Юрій Володимирович ніколи не воював. Але завжди непохитно стояв за правду.

... В Харкові комунальники розбили меморіальну дошку видатному вченому, націоналісту Юрію Шевельову («Україна молода» за 26. IX. 2013).

Насправді націоналістом Ю.В. Шевельов не був. Але якось так вийшло, що найчіткіше висловили нашу національну правду про советський окупаційний режим два українські інтелектуали, що разом були на еміграції — Юрій Шевельов і Віктор Петров: «Українська інтелігенція» — жертва большевицького терору.

Петров — розвідник з подвійним дном. Шевельов — сміливо одвертій чоловік без лукавства.

Харківські градоначальники мислять і діють за поняттями енкаведистів 30-х років. Вони кидають виклик українському суспільству в брутальній формі. Для характеристики стилю Шевельова наведемо уривок з його книжки «Принципи й етапи большевицької політики щодо слов'янських мов у СССР» (за кн. з серії «Підривна література» (видавництво «Газета «День»).

ПРИНЦИПИ Й ЕТАПИ БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ У СССР (крім російської)

Із самого приходу до влади перед большевиками стояло питання ставлення до мов двох найбільших після росіян слов'янських народів ССР — українців і білорусів. Питання про так звані національні меншини (поляки на Правобережжі, болгари у Приозіві, чехи на Волині) не було таким актуальним, бо ці національності були малочисельні, не жили компактними масами і здебільшого не виявляли високого рівня національної свідомості.

В Україні й Білорусі большевики були й відчували себе чужорідним, окупаційним елементом. Вони самі заявляли, що зв'язків з українським і білоруським селом не мали жадних, але і в міських індустриальних районах вони були, як показує склад усіх виборних органів 1917 року (Харків, Київ, Катеринослав, Донбас, Мінськ), у гнітючій меншині, причому спиралися майже виключно на зайшлий, чужонаціональний елемент.

Отже, природно, що все українське й біло-

руське суттю своєю було вороже большевикам, і вони прагнули його знищити. Тим-то вся політика їх щодо української й білоруської мови — ворожа; але ситуація іноді вимагала від них по-зирної зміни політики, гнучкого лавірування, і вони йшли на це із властивою їм безпринципністю й демагогією.

Політика щодо української й білоруської мов пройшла однакові етапи з тією різницею, що національна свідомість на Україні була вищою, сама Україна становила для большевиків більшу цінність (не тільки політично-стратегічний форпост, а й економічна база), а тому боротьба в Україні була загостреніша, етапи політики виявилися чіткіші. Тому дали наводимо фактичний матеріял переважно з української мови, застерігаючи, що всі ці явища й процеси стосуються в принципі й білоруської мови.

Схематично можна намітити такі етапи большевицької політики щодо української й білорусь-

кої мов:

- до кінця 1919 р. — безумовне ігнорування, заперечення й відкидання української й білоруської мов;
- 1920 — 1923 рр. — сприяння розвиткові цих мов у деклараціях при фактичному ігноруванні й підозрілому ставленні до носіїв цих мов;
- 1923 — 1929 рр. — сприяння розвиткові цих мов і намагання взяти цей процес у свої руки;
- 1930 — 1938 рр. — розгром української й білоруської культури, витиснення мов цих народів на задній план, намагання розкладти й дезорганізувати їх зсередини;
- 1939 — 1941 рр. — загравання з українською й білоруською інтелігенцією, удавання сприяння розвиткові української і білоруської мов, зовнішні поступки при продовженні внутрішнього курсу (прихованого) на русифікацію людності.

До 80-ї річниці Голодомору в Україні

Джеймс МЕЙС

ЗАЧАРОВАНІ КОЛА ІДОЛА або Тоталітаризм і геноцид в історії України

Не вникаючи в суть, деякі люди негативно реагують: «та скільки можна писати про це?»

Відповідаємо: писати і говорити про це треба доти, доки ви почнете розуміти і вникати в суть.

Справа в тому, що «не говорити» і не вникати нас учили 60 років. Жорстоко вчили. Серед розстріляних українців і ув'язнених в концлагерях були тисячі, яких карали тільки за те, що вони вголос говорили про голод 1933 і хотіть доніс.

Заборона була такою, що навіть іноземці обминали цю тему.

Кара голodom була катанською.

А кара замовчувати біль і правду була ще більш катанською, бо то вже було духовне нищенння народу — випалювання пам'яті.

Адже наступ на душу українського народу почався з нищення Церкви, руйнування храмів і суду над українською інтелігенцією — цинічно, в Харківському Оперному театрі 9 березня 1930 р.

Далі почалось велике полювання на українців і нищення села.

Нижче подаємо публікацію американського дослідника Голодомору, відомого советолога ДЖЕЙМСА МЕЙСА.

Здається, вже стало аксіомою твердження, що Україна пережила період тоталітаризму. Про це ми чуємо щоденно. І майже вже ніхто не сумнівається, що Голодомор 1932 — 1933 років був протиукраїнським геноцидом. Але що таке тоталітаризм і що таке геноцид?

Якщо хочемо захистити демократичний шлях розвитку суспільства, треба знати точні відповіді на ці непрості запитання. А це неможливо без доступу до західної літератури, передусім до таких фундаментальних праць, як дослідження Ганни Арендт «Початки тоталітаризму» (1951) та Рафаеля Лемкіна «Влада осі в окупованій Європі» (1944). На сьогодні одна з найсерйозніших проблем української гуманітарної науки — її відірваність від найпередовіших досягнень західноєвропейської і світової наукової думки. Це наслідок закритості суспільства. Тому є певна загроза, що дослідження української історії і далі розвиваються по горизонталі, шляхом фактографування, без належного філософського осмислення, без набору ключів, якими можна відімкнути «скриньку Пандори», що нею може стати історія України. Історична наука в Україні відіграє і, безперечно, в майбутньому відіграватиме надзвичайно важливу роль при визначенні її політичних та економічних пріоритетів. Це один із запобіжних заходів проти рецидивів минулого. Але вирвати «зуб дракона», тобто саму ідею тоталітаризму, неможливо, користуючись більшовицьким інструментарієм діялектичного матеріалізму. Для цього необхідно осмислити досвід передової науки, яка розвивається у світі.

Отже, що таке тоталітаризм? Уперше цей термін ввів у політичну лексику Муссоліні 1925 року. Філософське обґрунтування ідеї тотального підкорення особи державою дав ідеолог італійського фашизму Джентіні. Гітлерівські правителі не сприймали цього терміну, вони називали свій режим авторитарним. У Третьому райху і справді зберігалися певні сфери для прояву особистості, механізм підкорення особи владі був не настільки тотальним, як, наприклад, у

СРСР. Не була цілком націоналізована економіка, зберігалася приватна власність. І все ж у післявоєнні роках дедалі частіше західні суспільствознавці почали вдаватися до терміну «тоталітаризм» для визначення надзвичайної подібності політичного ладу Сталіна в СРСР і Гітлера у Третьому райху. Фундаментальну аналізу цієї подібності й дала Ганна Арендт. Тоталітаризм, за її визначенням, це встановлення системи тотального насилия над індивідую-

мом і над суспільством, яка керується ідеологією натовпу — темної, несвіченої чи просто байдужої маси, що виходить на політичну арену і легко піддається спокусі простих відповідей на свої нагальні потреби. А одна із характерних ознак тоталітарної ідеології — це розвінчання в усіх ситуаціях «ворога».

Тоталітаризм у будь-якому своєму вияві — це програма очищення суспільства від ворожих елементів. І **сталінізм, і гітлеризм — ідеологія вулиці**. І Сталін, і Гітлер зверталися насамперед до натовпу, маніпулювали ним. У період економічної і політичної кризи Гітлер вказав німцям на євреїв як на головне джерело їхніх проблем. Розправитися з євреями було досить просто: треба тільки запустити репресивну машину. Для Сталіна і сталіністів головним ворогом був класовий елемент. Він міг бути у кожній сім'ї, кожному колективі, кожному місті сели. Зрештою, ціла країна могла ста-

ти країною класового ворога, як це сталося, наприклад із Україною, тому вся республіка підлягала тотальному знищенню. Тоталітаризм у СРСР — це централізація влади над особою і над суспільством, доведена до абсолюту. І все ж, на мою думку, неможливо зrozуміти процеси, які відбуваються в Україні, без урахування специфічних національних рис. Але так само помилюються і ті історики, які хочуть зображені українську специфіку в ізоляції від загальних рис генеральної політики стандартизації, централізації, інтеграції де-націоналізації.

Слід сказати, що тоталітаризм завжди приходить як спокуса. Можемо сьогодні спостерігати, як тут, в Україні, в період зламу ідеологічних сте-

ніння західних країн поставали на грунті повернення до своєї історії, культури, духовності. Це та жива основа, на якій зростали західні демократії. Тому, на мій погляд, мають рацію ті політики, котрі висувають на перший план проблеми відродження духовності, традицій. Це шляхи самоорганізації суспільства, можливо, не такий радикальний, зате більш перевірений і ефективний.

Тоталітаризм часто називають психологічною бациллою, яка є в кожному суспільстві й тільки за певних обставин, особливо в кризові перехідні періоди, може вилитися в цю смертельну небезпечну хворобу. Для України такими обставинами у 20-х роках була поразка в національно-визвольних змаганнях. Український народ був і є європейським народом, що не схильний до деспотії чи тиранічних правлінь. Вірус тоталітаризму ніколи не було ні в українській культурі, ні в менталітеті нації. Тоталітаризм прийшов із центру, і те, що Україна як держава у 1917 році постала через розпад царської імперії, тільки збільшило її трагедію. В одній із своїх робіт західний історик Арч Геттій стверджував, що рушичними силами терору в СРСР були народні маси, що терор прийшов знизу, ґрунтуючись на конкуренції між особами, на комплексах заздрості, підозріливості тощо. Говорити так — означає нічого не розуміти в самій природі стalinізму, яка була системою, спрямованою на нівелювання особи, на маніпулювання нацією, на створення механізованого, атомізованого одномірного суспільства.

Професор Геттій намагається через терор у Смоленськув 1937 — 1938 роках зробити висновок про характер масових чисток на всій території Радянського Союзу. Але в Україні великий терор почався майже на ціле десятиліття раніше. Чим Україна була для Сталіна? Республіка, яка мала більше населення, ніж усі разом взяті неросійські республіки. Прекрасна сировинна база. Родюча земля. Високорозвинена культура, яку Сталін як справжній представник люмену зоологічно ненавидив (треба сказати, що він ненавидив будь-яку культуру в її високих зразках). Непокірний народ, що пройшов школу Центральної Ради, Гетьманату, організованої боротьби селян за свої права. Для Сталіна златими елементами самостійності України — означало взяти повну владу над державою і народом, ступити на шлях тоталітарного суспільства на основі тотальної ідеологізації, ідолопічії. Сталін використав традиційну «російську ідею» тільки як політичний клей для склеювання атомарного суспільства, а не як основу державної політики, як це було в царської Росії. Це одна з причин того, що населення метрополії, тобто Росії, часто жило значно гірше, ніж жителі окраїн новостворено-го Союзу РСР.

Закінчення а наст. числі



Картина курдського художника

Події культури

Микола РУДЕНКО

НАЙБІЛЬШЕ ДИВО — ЖИТТЯ. СПОГАДИ.

— ТОВ «Видавництво «КЛІО» та «Смолоскип», Київ, 2013

СМЕРТЬ БАТЬКА

Уривок із книги

Сьогодні Щастя — селище енергетиків. Чудове селище — таке, яким малю. А в його центрі стоїть напівзруйнована церква, яку описав у «Орловій балці». Церква, на вершині якої серед заіржавлених бань виріс високий клен. Є в цій руйні трагічна святість, якої не можна відчути в добре збереженому храмі.

Сюди на свята й приносили мене батьки, коли ми жили в Ковалівці. Тоді церква скликала сільський і хутірський люд усіма своїми дзвонами. Мідноголосий передзвін котився над білимі кручами, зливачищися із шумом вод на крейдяних перекатах. Мати накидала на плечі святкову хустку, батько вдягав шовкову сорочку під жилет. Через груди звисав золотий ланцюжок від годинника. Батько підіймав мене над головою, садовив собі на плечі. Я стискував його шию колінами й кричав:

— Н-но! Н-но!...

Ці хвилини також відкривали світ, без якого моя душа була б набагато біdnіша.

Коли набликалися до церкви, батько знімав мене зі свого плеча, ставив на землю. Я відразу ж починав пустувати. Батько брав мене за руку й стачено пояснював:

— У церкви, синку, пустувати не можна. Тут Бозя живе.

— А чо? Чому?

— Бозя хоче, щоб ти розумнінським виріс. Я дивився на зображення святого Миколая, відтак на батька — вони здавалися мені схожими. Бог ставав близьким і зрозумілим — я любив його тому, що любив батька. В тому, що один живе на небі, а другий на землі — також нічого дивного. Все це здавалося простим, природним — інакше й бути не могло.

Відтак пригадую батька вже в Юр'ївці. Я бігав через усе село, через запізничну колію, щоб зустріти його тоді, коли він повертається з роботи. Якось особливо тепло стає на душі, коли уява малою цю дитячу дорого. Село наше лежало в заплаві річки Білої. Сьогодні цієї річки фактично немає — її виплив Комунарський металургійний комбінат. А тоді це була невелика, зате дуже мальовнича річка — ми в ній не лише купалися, а й купали коней, вимочували коноплі, ловили рибу й раків. Раків було особливо багато.

Всі дороги із села бігли вгору — Юр'ївка біліла своїми хатами й зеленіла вишневими садами в луговому межигір'ї.

Зустрічаючи батька, я видірався на крем'янисті пагорби, через які в'онилася дорога на шахту «Першине». Довкола зеленіли кущі шипшини, хлюпалися хвильки ковали, шуміли різьбленим листям поодинокі дуби. А під ногами лежала тепла земля, міцно, до метальної дзвінкості, вторована селянськими колесами. Дорога — ні, не шосе, а нагріта сонцем ґрунтована дорога — здавалася мені чимось живим, із чим можна вголос поговорити. І я справді розмовляв із нею вголос. Та й з усім світом. Ніяків, червоніючи до корінців волосся, коли хтось виявлявся мимовільним моїм слухачем.

Уже тоді я звик до самотності. Можливо, тому, що наша хата стояла край села, відкрита для всіх вітров і зподій. А проте згоді що хату обминали — красти було нічого.

Батько помічав мене здалеку й прискорював ходу. Він ходив, опустивши плечі й нахиливши голову — ніби вгвинчувався в простір. Останнім часом ходив без обушка й бензинки — він уже не міг добувати вугілля, служив нічним

сторожем на шахті. Повертаючись додому, заходив до крамниці на сусідній Шидлівці — мені вигідно було його зустрічати: із торбинки визирали бублики, цукерки, ковбаса. Я вже перестав вірити, що це подарунки від зайчика, але любив підтримувати цю гру.

То були перші роки рятівного НЕГУ — люди щойно почали оживати. Голоду я не пам'ятав — він чекав на мене переду. А той, минулий голод, також кощував мені недешево: я накричав собі грижу біля порожніх материнських грудей. Мабуть, саме тому сім'я після мого народження перешала до Ковалівки — в Юр'ївці у нас не було землі. І не було близько води: доводилося по ній спускатися на дно глибокої балки.

Іще кілька уривчастих спомінів, словнені тепла й болю. Ось ми з татом малюємо крейдою хрестики на всіх дверях, які тільки можна було знайти в хаті, на подвір'ї, у великому льюху під хатою. Тато

кропить темні кутки святою водою — щоб там не водилася нечиста сила.

Ось ми їдемо з татом на рябій кобилі, що запряжена до незграбного воза. Батько купує сирі шкурки і продає говітів товар. У Юр'ївці він приховував від сусідів, що й дали потроху чинбарює. Дубильні чани стояли в льюху. Мені це не подобалося: від них дуже смерділо. Зате подобалось, коли батько саджав мене на спину рябої кобили. Це була сумирна тварина з добрими очима. Кобила так обережно неслася мене на собі, наче переймала обов'язки матері. Вона була не наша — тато брав її в мого хрещеного батька. Той уже не виїздив на ній — кобила стара, а він любив їздити швидко. Через те охоче давав її татові — навіть старій конячині потрібна розмінка.

Хоч це й гірко усвідомлювало, але батько в моїй уяві чіткіше виступає мертвий. Мабуть, у цей час чіпкішою стала моя пам'ять.

Якось я прокинувся від материного стогону. Курів каганець, мати ворушила кочергою в грубі. Час од часу наближалася до вікна і вдвівлялася в синеватий морок зимової ночі.

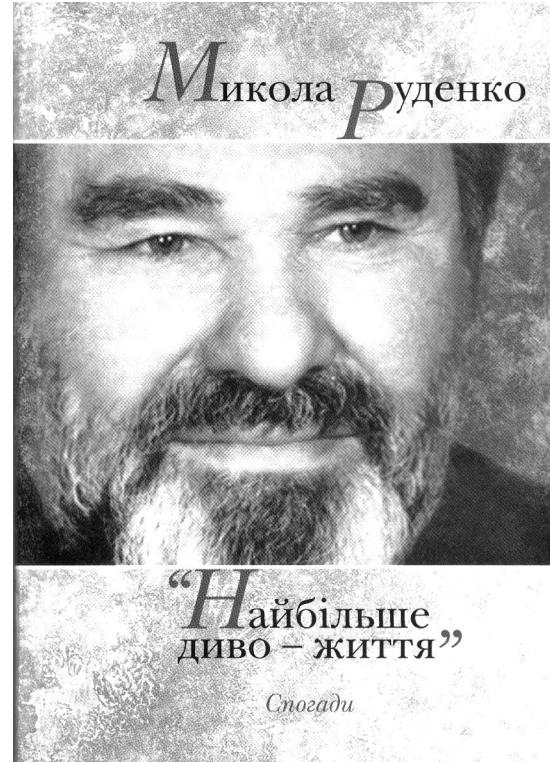
— Чого ви, мамо?..

Це мовила з печі сонна Тетяна. Старшим серед нас був Григорій. Він сів біля столу, скрутів «коузину ніжку» і затягнувся самосадом. Незабаром він виходить на роботу — Григорій працював із «глухарями». Так називали робітників, що ремонтували парові казани. Один залазив усередину і

грудьми підтримував молот, який знизу підпирав заклепку, другий бив по ній із зовнішнього боку. Гуркіт стояв невимовний. Хоч напарники часто мінялися місцями, але через рік два обідва робилися глухими. Мати умовляла Григорія кинути цю роботу, але за неї добре платили — хлопцеві хотілося купити галіфе, шкірянку й кішенькового годинника. Іому невдовзі виповнилось вісімнадцять.

— Присядьте, мамо, — то-ном зрілого чоловіка звернувся Григорій до матері. — Що з вами?..

Мати сіла на лаву. Відтак упала грудьми на стіл і зарідала. Крізь ридання пробивалися слова:



*“Найбільше
диво — життя”*

Спогади

— Недобрий... сон... бачила.

— Пхи, сон! Однаково, що кіно, — засміявшись Григорій. — Навіть краще: грошей платити не треба.

Мати розповіла свій сон. Пам'ятаю цю розповідь у всіх подробицях. Вона й досі змушує мене шанобливо ставитися до пророчих снів. Я перевірдився, що вони справді бувають. Набагато пізніше, після сорока років, я й сам переважив щось подібне — пророчий сон, який розкаже про смерть Григорія. Але про це на своєму місці. А тут пробую відтворити сон матері.

...Ось вона виганяє за вітраж наших гусей. Зненацька небо потемніло, на вітраж накотилася гроозова хмара. Ударила блискавка — влучила просто в гусака. Гусак спалахнув, ніби смолоскип. Біжить по траві, підняті крила потріскують у полум'ї. Гуска побивається за ним, але допомогти не може. І гусенята налякано гелгочуть. Щось у цих звуках є дитяче, людське...

— І все? — кепкує Григорій. — Якщо кожен сон так оплачує — сліз не вистачить. Ви б краще картоплі наварили. Не встигла мати поставити на грубу картоплю, як у вікно постукали.

— Хто там? — тримячи від страху, відгукнулася мати.

— Відчінний, Явдох. Данила принесли.

Батька внесли в хату на

великому брезенті. Він був ще живий, але нікого не віпнавав. Мати страшно заголосила. Григорій підняв мене на піч і наказав Тетяні не відпускати донизу.

Сталося ось що. В ламповій біля шахти спалахнув бак із бензином. Один із шахтарів, обікаючись, ухопив цей бак голими руками й викинув його у відчинені двері. Саме цієї міті у прямоугінку дверей з'явився нічний сторож. Батько був зодянений у ватяні штані й довгий кожух, взуті у валінки. На голові тепла кроляча шапка. Все це миттєво змокло в бензині, що спалахнув, і людина перетворилася на палаючий смолоскип.

Мабуть, батько не зрозумів, що з ним скойлося. Засліплений, у панічному потрясінні побіг у відкритий степ, наустріч зимовому вітрові. Пропалюючись у заметі, біг все далі й далі. Сніг танув на його шляху, а він біг. Коли його нарешті наздогнали і звалили в сніг, щоб збити полум'я — було вже пізно. Двадцять один день прожив він у лікарні. Шкіру йому заміяло простирадло. Благав Бога посплати йому смерть. А ще просив, щоб привезли мене. Але мати чомусь на це не зважилася. Я бачив, як жінки його обмивали — вже мертвого. Батько майже весь був обвуглений. Незрозуміло, як він міг стільки прожити.

Не маю права обминути

майже містичного збігу, бо так воно було: в день смерті моого батька по-мер також батько моїх старших братів — Сергій Кузьмин. Він, звичайно, загинув од горлік. Брати не знали, як їм бути — йдати на похорон рідного батька, якого вони не шанували, чи ховати людину, що стала їм близькою?

Маті вагалася недовго — сказала суворим, владним голосом:

— Ідьте, діти. Віддаєте належне батькові вашому, у всьому іншому розбереться Бог.

Брати поїхали. Мені це здавалося несправедливим. Тільки після смерті матері, вже у свої зрілі роки, я погодився з цією рішенням. Воно здавалося мені мудрим.

Ярозумів і не розумів того, що стався. В ранньому дитинстві ще немає розуміння смерті. Ніби це щось тимчасове, несправжнє — чимось вічним і справжнім є лише життя. Сьогодні ж мені здається, що діти завжди більші до істини, ніж дорослі.

Шахта «Першина» — це була звичайна копальння, як раніше називалися донецькі шахти. Їх і справді викопували, як викопують колодязі — кайлом і лопатами. Спершу землю підпімали воротками, силою людських м'язів. Відтак вугілля й породу витягали коні, що крутили величезний барабан, на який намотувався сталевий трос. Тому не дивно, що бензин, який заливали в шахтарські лампи (бензинки), зберігався у відкритому баку, а бак стояв біля груби. Про техніку безпеки тоді не мали уявлення.

Поховали батька на сільському цвинтарі. Цим я також караюся: повернувшись із війни, вже не міг відшукати його могили. Над кожним із нас прогуркотіли такі лихоліття, що живим тоді було не до мертвих. Люди падали в землю, як падає осіннє листя. І все ж таки горко, що я втратив глиняний горбик, який подарував мені життя.

А невдовзі по смерті батька сталося таке. Якось далеченько від села, у балці, що заросла дубами, я побачив свою улюбленіцю — рябу кобилу. Вона лежала в траві непорушно, боки здулися. Спершу я не зрозумів, що з нею скінчилось. Навіть зрадів, що вона лежить: ось зараз запізу її на спину й почну розштовхувати — нехай покатає. Та коли я підійшов ближче, побачив її непорушні, наче відліті зі скла, заспігли очі. А над самісінкою моєю головою кружляли чорні птахи. І тоді я зрозумів.

Я не плакав, коли ховали батька. Шахтарі своїми кострубатими руками гладили мене по голові, дітлахи пригорталися до мене з підсвідомою ніжністю. Жінки витирали слози й намагались заспокоїти матір. Я заненацька опинився в центрі уваги всього села. Мені це сподобалося. Батько, що лежав у домовині, ніби відсунувся на другий план.

Тепер я раптом все усвідомив. Ніби чорні птахи, що опустилися на здуті боки мертвого конячина, все це мені пояснили. І я зрозумів, що ніколи більше батькові руки не посадять мене на спину моєї розумної, некваленої улюбленіці. Смерть обернулася до мене трагічним боком — цим своїм «ніколи». Мені стало моторошно — здавалося, зловісні птахи почнуть клювати мене. Я хотів утекти, але не міг. Видовище смерти, яке чомусь не схвилювало мене на похороні батька, тепер ніби паралізувало мій незрілий мозок. Я впав у траву і тяжко, не по-дитячому заплакав.

ЗАЧАРОВАНИЙ ЖИТТЯМ

У когорті українських письменників другої половини ХХ ст. ім'я Миколи Руденка одне з найшанованіших. Більше того, серед літературної радианської номенклатури, до якої належав, він чи не єдиний став на висоту українського письменника — без ідеологічних атрибутивів. І то попри те, що він був із поколінням повоєнного «партійного призову» і йому стелася легка кар'єрна дорога. Але він «уже на фронті знав, як буйно розрослося укрінське коріння» в його душі.

Він став популярним у народі письменником. Його романі видалися і перевидалися. Справді, треба було мати міцний козацький корінь, щоб стати в СПУ дисидентом і заговорити про помилки головного вчителя комунізму. Треба було великою мужності, щоб задля істини поставити на карту все. Адже Микола Руденко пішов проти течії не з особистих мотивів. Усе в ньому — від всеплюдного Землі і від всемогутнього Неба!

«Зустріч з Пантократором для мене, атеїста, була великим потрясінням... Три доби я прожив із полум'яним шоломом на голові... Мене палив Космос... Я вядчий таємничим силам, що вели мене через усе мое життя. Вони знали, що мені належить робити, знали набагато краще за мене».

Хто може дати такі свідчення про себе, не боячись прославитися божевільним?

Книжка Миколи Руденка — не просто спогади. Тут є багато загадок життя. Тут є над чим думати. Автор захопив широку ниву. Вона кличе молодих і одважних.

Коли в 60-ті роки крізь запізнену заслану почав проникати дух східного універсалізму, захоплення йогою і дзен-буддизмом не уникнув ніхто. Для Руденка, люди від природи і від традиції, східна філософія стала проривом у Всесвіт.

Освоєння теми Космосу в українській літературі починається від Миколи Руденка, хоч би що там писали інші поети і фантасти про атом і космос. Тільки він прийняв «космічний розум» так серйозно, що, зігнорувавши всі життєві обставини, кинув виклик офіційній догмі, яка ставила на карту всі цінності неба і землі. Він кинувся на захист матінки-землі, що нас хлібом годує, від содомських її дітей.

Він гостро відчув космічний сонячний вітер:

*А за хмарами — десь понад нами
Ліне сонячний вітер.
Снять сузір'я космічними снами,
Розгортаються письменами —
Чуєш клич полум'яних літер?..*

Здається, у нього завжди було органічне відчуття природи і себе в природі — селянське неприйняття глухого матерялізму. Кожне зіткнення з казенним світом давало йому гостро відчути, «як буйно розрослося українське коріння в моїй душі». Обов'язкова наука ненависті до нього не притягнула навіть у війну.

Потім прийшло усвідомлення української історії, але також, подібно як у Довженка, у християнському дусі:

*«Жертви 30-40-х років несли в собі
стільки трагічного, що жадна
відплата не мала сенсу... Засобами
зла не можна візврати зло».*

Відчуття єдності світу прийшло до нього від себе, а потім тільки прояснилося в поняттях східних релігій. Книжка поезій «Всесвіт у тобі» (1968) стала його політичним і філософським кре-до.

«Картина природи не може бути повною, доки макрокосм і мікрокосм не з'єднані в суцільну тканину... Гли-

Євген СВЕРСТЮК

боко переконаний, що до такої єдності здатна привести сила Моносу, з якої, власне, і починається створення Всесвіту».

Попри термінологічні розбіжності — це те саме вчення Сковороди про єдність трьох світів, виведене з «філософії серія».

Головною справою свого життя М. Руденко вважає не художні твори, а «соняшну теорію додаткової вартості», тобто прорив через павутину марксизму до істини, закладеної в християнській символіці про «П'ять Хлібин Христових». Ця ідея осяяла його пам'ятного 12 серпня 1963 року. Нагромаджена тисячоліттями вражайна верства в поєданні з енергією сонця творить ті «П'ять Хлібин, на яких тримається життя»...

Зустріч із духом Всесвіту відкрила йому доконечну потребу «безкровної передбудови» задля порятунку нашого світу: «Богові спід повертали все, що ми в Нього позичаємо. Селянин — найвірніший слуга Господній. Це він (тільки він!) мусить власними руками повернути Богові все Боже», тобто повернути порушену рівновагу між людською діяльністю на землі і законами Всесвіту.

Відтоді поет-філософ перестав бути учасником комуністичної боротьби за перетворення природи і навернувся від атеїзму — до відкриття Бога в собі і світі.

До традиційної віри предків, правда, він не прийшов, але й не заперечив. Сковородинський світ біблійних символів у Миколи Руденка звуться «світовою Монадою», «Логосом».

Ця концепція для нього настільки життєва, що він її пояснював навіть судям на закритому суді: «Логос — знання Всесвіту про самого себе. Всесвіт не просто існує. Він осмислює себе за допомогою слова. Він не має меж. Отже, слово людини також не повинне бути обмежене».

З тієї філософії випливає етика, в якій виділяється елемент відповідальності.

«Кожна клітіна нашого організму — то є Космос... Коли ти починаєш так розуміти світ, життя для тебе вже ніколи не може бути легким».

Тут зустрілася етика вистраждана з первісною, «бродженою»: «Брехня на високому громадському рівні була мені ненависна, як людині релігійні ненависні богохульство».

«Очевидно, з тим духом органічно пов'язана Руденкова віра в народ і його вірність народові. Їх не можуть захистити жадні зміни на вкопищного підсуння. Його віра поєднується з любов'ю і проростає надією:

*...Прийде віщий туман, і в його
молоці
Невласна зоря над землею
воскресне.
Сонце зніме напругу знатруджених
рук,
Всесвіт кине на плечі блакитну
кирею.
Кизякова, солом'яна, чорна від мук,
Станеш ти, Україно, тією зорею.
Уривки з передмови до книжки
М. Руденка «Найбільше диво
— життя».*

Світочі

Борис ТКАЧЕНКО, м. Лебедин, Сумщина

Подвижник

Його ім'я — в першій п'ятірці найвідоміших мистецтвознавців.

Це наша і гордість, і слава. На жаль, його велич нами ще ні усвідомлена, ні пошанована.

Григорій Логвин, доктор мистецтвознавства

Найкапітальніший доробок залишив по собі таки Стефан Таранушенко. Він збагатив українську низкою засадничих праць, і зараз його концепції та настанови визначальні.

Сергій Білокінь, доктор істор. наук

Стефан Андрійович Таранушенко — старійшина українського мистецтвознавства, охоронець і прогаандист народної творчості, просвітянин і невтомний дослідник нашого мистецтва, зрештою ізгой і страждаєць за невтомну працю на благо України.

Десятки книг, понад сотню наукових праць... А скільки ще книг та статей-досліджень ждуть сучасного видавця-патріота! Володіючи непересичними знаннями, помноженими на дивовижну працездатність, Стефан Андрійович Таранушенко зробив для свого народу стільки, що така праця під силу хіба що цілому колективу науковців.

На зорі розбудраної ери, в дні народження нової України частина науковців не зрозуміла закономірності воскресіння українського світу і тому відверто стала на вороті проімперські позиції. Стефан Таранушенко, тоді ще молодий науковець, разом із більшою частиною української інтелігенції, став на бік простого народу, розкриваючи людям очі на красу, створену їхніми ж руками.

А початком його наукової роботи слід вважати ще університетську дипломну роботу. Це ґрунтовне дослідження історії розвитку українського іконо-

стасу. На півводах ярмаркових, на велосипеді, а частіше пішаницею він об'їздив-бходив численні села і містечка Полтавщини та Слобожанщини і зафотографував сотні і сотні церков, іконостасів, ікон та кіотів, зробив паспортизацію окремих шедеврів та дослідив історію творення багатьох і багатьох перлин народного мистецтва. Це дослідження згодом було опубліковане в Новому Саді (Болгарія). По закінченні університету Стефан Андрійович разом з колегами (Д. Гордеєв, О. Нікольська, Т. Івановська та інші) працювали в експедиції на Кавказі — досліджував старовинну архітектуру Грузії в Ахалцихському районі (Зарзма, Чуле, Сапара...). Вже тоді вченій дійшов висновку, що на формування української монументальної архітектури мала вплив архітектура Грузії, а не Московщини, як те нав'язувала офіційна доктрина. Архітектура Московщини, твердив учений, — є похідною від української з домішкою традицій народів Поволжя.

Творчі мандрівки з фотоапаратом наповнили колекцію вченого світлина-ми архіцінних мистецьких пам'яток: церкви, хати, клуні, вітряки, кахлі, посуд, скрині, ікони, вишивка, вибійка,

стародруки, килими, парсуни, текання, різьблення, писанки, металопластика... Цей скарб був поданий у

вигляді книги-альбому Стефан Таранушенко. Бамлаг, Урульга, 1935 р.

— «Пам'ятки мистецтва старої Слобожанщини». Цінність цієї книги посилюється тим, що майже всі ті шедеври витвору рук нашого народу були понищені в часи розгулу соцветського атеїзму та боротьби із так званим куркульством.

З 1917 по 1931 рік Стефан Таранушенко працює в управі по охороні пам'яток мистецтва та культури. Спочатку завідувачем архітектурно-монументальної секції, а пізніше — крайовим інспектором по Лівобережжю. Одночасно з 1920 по 1933 рік він очолює республіканський Музей українського мистецтва. В 1918 році його обрано доцентом історико-філологічного факультету, а в 1920 році — ад'юнкт-професором Полтавського інституту громадських наук. З 1924 по 1929 рік Стефан Андрійович — професор Харківського художнього інституту. В цей час він організовує ряд експедицій на Полтавщину, Старобільщину, Сумщину, Правобережнє Полісся. А ще робить

реєстри пам'яток. Половине фонди свого музею та музею Слобідського краю, досліджує дерев'яну монументальну та житлову архітектуру, вивчає архітектуру Сходу України, Харкова та Харківщини. І в 1921 році видає монографію «Хата по Єлизаветинському провулку під ч. 35 у Харькові». А спідом за нею (1922 р.) виходить ще одна книга — «Старі хати Харькова».

Робота в архівах допомогла йому знайти документи з історії будівництва харківських церков. Вивчивши головну архітектурну пам'ятку міста, Стефан Андрійович видав (1923 р.) ґрунтовне дослідження «Покровський собор у Харькові». Книга багато ілюстрована та забагачена чудово виконаними кресленнями собору. Вона стала докторською дисертацією вченого.

В 1928 році вийшла друком монографія «Мистецтво Слобожанщини XVII-XVIII ст.» В ній чимало місця відведено пам'яткам Сумщини (церкви, вітряки, килими, плахти, скрині, писан-

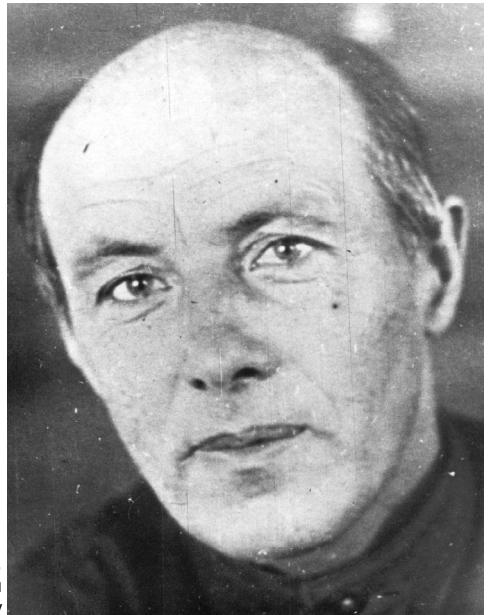
ки тощо).

До активної роботи зі збиранням, дослідженням та пропагандою мистецьких скарбів українського народу Стефан Андрійович залишив сумчанина Н.Х. Онацького, миргородця В.Д. Омельченка, волинянину В.Г. Кравченка, полтавця Я.О. Риженка, уманця В.М. Гегенмайстера та К.І. Крjemінського, лебединців Б.К. Руднева, Ю.І. Базавлуга та М.А. Грищенка — десятки і десятки інших ентузіастів благородної справи.

Численні експедиції, виставки, постійне «ходіння в люди», праця у фондах інших музеїв, дослідження стародруків давали безліч дослідницьких тем. 1928 року музей організував експедицію в глухомань Волинського Полісся. Найбільш цікавим районом виявився Олевський. В ньому збереглися житла найбільш архаїчних типів. В 1930 і 1931 роках тут працювала ще одна експедиція. У районі було заміряно 44 хати, 6 стебок та 12 клунь. Зібраний матеріял висвітлив найдавніші, воїстину реліктові риси житлової архітектури. Цінність зібраного матеріялу подвоюється тим, що жодне із



Хата в Затулиному провулку, Черкащина



досліджених жителів не збереглося. Найбільше хат було обміряно в селі Копище. 13 липня 1943 року нацисти дощенти спалили село (650 осель), спалили і розстріляли 2882 жителів села. Дослідженій матеріал Стефан Андрійович опрацював уже в 1968 році. Перший номер журналу «Народна творчість та етнографія» за 1969 рік опублікував його роботу під назвою «Давнє поліське житло» і присвятив її жертвам нацизму — копищанам.

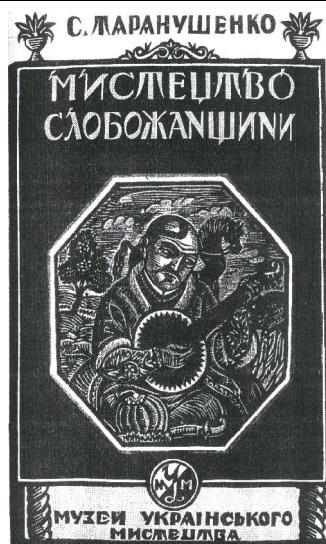
Вчений дійшов висновку, що поліський тип дерев'яного житлового будівництва існував ще в Древній Русі-Україні і був не поодиноким, а масовим явищем. Принагідно зауважимо, що раніше в науці пробивала русла думка, що житлом киян до татарського нашестя була землянка з хвостяними обмазаними глиною стінами. Дослідження житла Полісся остаточно підірвало ґрунт під такою гіпотезою. Вчений зафіксував тут оригінальний і унікальний спосіб — шестигранну в'язку кутів. При реконструкції Золотих Воріт виявили, що стіни будови мають таку ж в'язку — шестигранну. Це ще раз підтвердило висновки вченого, що будівельні традиції поліщуків і Київської міськоти спільні основу.

Особливу увагу Стефан Таранушенко приділяв вивченням творчості художників: Т. Шевченка, П. Мартиновича, В. Боровиковського, Г. Нарбуда, В. Кричевського, І. Репіна, В. Литвиненка, О. Кульчицької, Гебус-Баранецької... Він видав монографію «Шевченко — художник» (1961 р.), дослідив і висвітлив теми: «Шевченко — пейзажист», «Архітектура в творчості Шевченка», «Ранні акварельні роботи Тараса Шевченка» та «Жіночий портрет Шевченка». Придбавши колись давно малюнок Тараса Григоровича «Пожежа в стелі», Стефан Андрійович ціліх п'встоліття зберіг його в своєму архіві. Беріг і від вологи, і від пересихання, і від світла. Зрештою подарував музею Шевченка в Києві. І то у набагато кращому стані, ніж ті акварелі, які зберігалися такий же час у музейних фондах.

Він був організатором виставки по-лотен художника П. Мартиновича в Харкові. Листувався з ним. І вже в повоєнний час (1958 р.) видав монографію «П.Д. Мартинович. Нарис про життя і творчість».

Другою важливою темою в дослідженнях Стефана Таранушенка була тема мистецтва козацької доби. З метою поповнення відомостей про козаччину він зустрічався з відомим істориком Дмитром Яворницким. Згодом вченім були досліджені Лизогубівська кам'яниця у Седневі, чимало сіменних і полкових канцелярій та ікон із зображенням святих у вбранні козацьких часів.

Стефан Андрійович Таранушенко народився 9 грудня 1889 року в лебединській хліборобській сім'ї. Тут закінчив (1904 р.) міське чотириласне училище. Звідси пішов учитись в Охтирську класичну гімназію та Харківський університет. 1927 р. він прибув до Лебедині з метою дослідження житлової архітектури. Було зафотографовано і обміряно десятки і десятки хат, комор, клунь, вітряків. На основі промірів виготовлено креслення об'єктів, зроблена паспортизація, описана еволюція розвитку житла та закономірності в будівництві. Ці матеріали згодом увійшли в працю С. Таранушенка «Житло старої Слобожанщини». А ще малось вийти окремою книгою



під назвою «Лебедин». В хатах краян було досліджено умеблювання кімнат. Результати дослідження опубліковані в 1957 році в другому номері журналу «Народна творчість та етнографія» під заголовком «Українські народні меблі».

Ми застали ще тих краян, які пам'ятали приїзд у Лебедин Стефана Таранушенка разом з письменником Гнатом Хоткевичем. Був це 1918 рік. Вони тоді читали лекції на курсах українізації вчителів. Тоді ж Стефан Андрійович організував виставку зразків народного мистецтва, випустив «Катальог» цієї виставки. Два розділи в ньому були укладені Таранушенком. На виставці експонувалася багатоюча колекція килимів із зібрання місцевого художника Олексія Красовського, парсуні козацької старшини із зібрання Варвари Капніст (відвоцтві Варвара Репніна), експонувався подарований Шевченком Наталії Хруштові автограф вірша «Садок вишневий коло хати». А ще стародруки, козацький та міщанський одяг давніх часів, вишивка і ткання місцевих майстрів тощо. Стефан Андрійович організував відвідини курсантами лебединських церков, де звернув увагу на досконалість письма місцевих Богомазів. Виставка мала неабиякий резонанс. Про неї писали газети і журнал «Наше минуле».

Нам неодноразово доводилось бувати в кіївському помешканні Стефана Андрійовича по вул. Димитрова, 6, перефотографувати його фототеку, книги, машинописи. Побачивши огром мистецького матеріялу, стоси написаних досліджень, ми були вражені нехлюством лебединських очільників: як таки так — чому лебединська газета до цього часу не обговорювалася й словом про свого великого земляка? Отож й написали нарис до газети. Та був він відхиленій, а автору порадили писати про тодішніх героїв БАМу, а не про «тознайого». Це був час, коли лебединський партком агітував ком-

сомольців будувати сибірську залізницю. Про свою невдачу ми похвалились Стефаном Андрійовичем. Він посміхнувся і зауважив: «Так я і є будівничий БАМу. Тільки не теперішній, а раніший, ще 30-х років». Та й розповів нам коротенько свою одісію з арештом, обшуком та п'ятирічним ув'язненням за вигаданим чекістами звинуваченням за участь в «російсько-українському фашистському блоці», який, начебто, діяв серед музейників України і ставив собі націоналістичну мету — повалення соцівської влади і встановлення влади пронімецької.

Пізніше ми читали особисту справу вченого в архіві управління КДБ по Харківській області. По ній проходило до 40 прізвищ українського наукового цвіту. Це була чергова хвиля терору Москви проти української культури. Стефан Таранушенко відбував покарання біля станції Урульга в Забайкалі. А по звільненні, як позбавлений права жити в Україні, проживав у Курську, Астрахані, Тамбові, працював у тамошніх картинних галереях.

І тільки після реабілітації, після перебігу в Україні він поновлює свою роботу з дослідженням українського народного мистецтва. Дrukue про житло погіщуків, про українське килимарство, про урядові будівлі Гетьманщини та ряд розвідок про видатних художників: Максимова, Гебус-Баранецьку, Кульчицьку, Литвиненка, Боровиковського... Підсумком його 50-річної наукової роботи стала книга «Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України» (Київ, 1976 р.). Дарма що вона була порізана редакторами, дарма що з

ней вилучили третину знімків — книга стала віховою подією на ніві українського мистецтвознавства. Це було останнє прикметне видання вченого. 13 жовтня 1976 року його не стало.

Нагадаємо, що чимало підготовлених до друку розвідок Стефана Таранушенка на той час не були надруковані. Їхньою долею заопікувався сумський журналіст Геннадій Петров. Знаючи, що в автора цих рядків зберігається чимало напрацювань вченого, він прибув до Лебедині і запропонував послуги в пошуках видавця. На жаль, тодішні власті імущі більше пе реїмались збагаченням, ніж дбали про просвіту, тож наші прохання не були почуті.

З того часу минуло 20 літ. І ось харківський видавець Олександр Олегович Савчук під рубрикою «Слобожанський світ» вирішив видати всю наукову спадщину вченого. В 2009 році вийшов перший том (430 стор.), а в 2011 році — другий (690 стор.). Повна назва книжок — «С.А. Таранушенко. Наукова спадщина. Харківський період. Дослідження 1918-1932 р.р.». Наш особистий внесок в пошанування земляка набагато скромніший — докumentальний нарис «Погром» (Суми, 2010 р. — 370 стор.)

Тепер, коли фундаментальні мистецтвознавчі праці вченого стали відомі широкому загалу, ми можемо ще глибше заглянути в свою самобутню історію, пересвідчитись у величі нашого народу-творця, у його геніальності і самодостатності. А це робить нас патріотами, гідними великої спадщини.



Церква Св. Миколи в с. Грунь

Ініціатива «Першого грудня»: Європа має задихати двома легенями

У рамках Форуму видавців у Львові виступили учасники ініціативної групи «Першого грудня»: кардинал Любомир Гузар, головний редактор «Нашої віри» Євген Сверстюк, директор Інституту філософії імені Григорія Сковороди НАН України Мирослав Попович та віце-ректор УКУ Мирослав Маринович.

Любомир Гузар:
Європа сама позбудеться своїх аморальних цінностей

— Сьогодні нас страшать, що коли Україна зближиться із Західною Європою, то опиниться в небезпеці втратити духовні цінності, якими ми жили впродовж століть і якими хочемо жити й надалі. Чи справді такий закид достатньо виправданий? Чи справді це повинно було б нас знеохотити від зближення, об'єднання — головно духовно — із Західною Європою? Немає сумніву, що в Західній Європі сьогодні не все так гарно розвивається, якби хотілось. Отже, здавалось б, є певне оправдання застрашенню. Але як справді виглядає Західна Європа?

В Європі минулих сто років створились дуже небезпечні течії: нацизм, фашизм і комунізм. Однак, Західна Європа, яка витворила ці напрями, знайшла у собі і силу їх позбутися. Те, що характеризувало Німецчину в гітлерівські часи, на сьогодні перестало бути триговою, перестало існувати. Тé саме спіткало і фашизм в Італії. Як так сталося, що ці дві диктатури зникли? Завдяки чому вони перестали існувати? Хто їх цього позбавив? Відповідь одна — самі ж люди, серед яких ці жахливі диктатури і розвивалися. Народи, які, з одного боку, були творцями, а з іншого — і жертвами цього, зуміли позбутися жахливих систем.

Сьогодні в Західній Європі також існують подібні течії, головно моральногого характеру, які є властиво руйнівними для суспільства. Нас же залякують, що наближаючись до Західної Європи, ми приймемо ці течії. Об'єктивно цитують, що у Франції парламент ухвалив закон, який дозволяє одностатеві спілки, навіть називає їх подружжями. Справа справді виглядала б не-

безпечною, але є певний факт, який чомуусь нерадо цитують. Йдеться про те, що у відповідь на таке рішення парламенту півтора мільйона громадян Франції протестували на вулицях своїх міст. Ми повинні розуміти, що їхній парламент не є остаточним словом про стан душі французького народу. Адже на вулиці вийшло тих півтора мільйона людей і саме вони засвідчили про духовний стан французів. Щось подібне сталося в Італії, де старалися заборонити згадувати Бога у державних школах. I як наслідок, не тільки Церква, а й народ запротестував.

Немає потреби заперечувати, що існують погані течії в Західній Європі. На жаль, Європа, яка вироста на християнських засадах та духовних цінностях, наявного разряду, сьогодні має такі прояви. Але з іншого боку, не можна забувати, що ці народи, як і останні сто років, мають у собі духовну силу. Тому не треба надмірно боятися.

Не кажу, що маємо приймати все те, що приймає Західна Європа. Ми мусимо бути критичними: глядіти з розплющеними очима і відкритим розумом на те, що діється. Але абсолютно не треба впадати у надмірний страх. Немовби зближаючись із Західною Європою, ми наближаемось до нашої духовної руїни. Якщо ми будемо шанувати ті духовні цінності, які є в нашому народі, — абсолютно не маємо причини для страху.

Євген Сверстюк:
Вибір висхідної дороги

— У продовження думки Блаженнішого Любомира я б хотів зформулювати головну тему нашої розмови. Тему вироблення духовної сили в народі, яка здатна долати хвороби і здатна чинити опір ворожим вітрам. Якщо говорити про вибір напряму, то сьогодні можна сказати, що ми живемо в період сприялиного попутного вітру. Ще рік тому, може бути, ніхто не сподівався, що ті політичні сили, які є при владі, візьмуть орієнтацію на Заход із страху перед Сходом.

Якщо говорити про східний напрям нашої інтеграції, то нас тут завжди приймуть, а відтак і проковтнуть. У цьому варіанті проблеми, щоб підійти звергнути рости до чогось, не буде — там буде тільки проблема у тому, що скликиться уніз. А набагато важчий вибір — це іти у той світ, який ставить дуже серйозні вимоги. І ставить вимоги не

просто перед урядом, який має провести реформи, а перед кожним із нас. Цей вибір уже сьогодні треба робити. Європейський вибір — це ставити перед собою моральні бар'єри, підіматися на вищий щабель, бо дотеперішнє життя у нас, на превеликий жаль, трималось на якихось фікціях і всі велики слова перетворювались у фікції. Ми їх часто вживали, але вони не були нічим наповнені і ні до чого вони не зобов'язували.

Куди втікав від Івана Грозного князь Курбський? — на Заход. Куди втікав син Петра I від свого батька-царя? — на Заход. А куди втекла донька Сталіна?.. Навіть на тому рівні все вісім зрозуміло. Заход завжди приваблював. Чим? Приваблював тим, що там є закон — чого ніколи не було на Сході, де була тільки його імітація. Заход приваблював і тим, що там є свобода. А свобода, то, власне кажучи, центральне слово нашої декларації «Ініціативи Першого грудня». Свобода — це те, що дає людині реалізувати свою силу, що дає людині можливість підійти до вбору.

Мирослав Попович:
Європейський вибір — це жити по правді

Ми сьогодні стоїмо перед важливим вибором майбутнього своєї держави. Однак, не можна просто йти в Європу — ми маємо вимоги, які перед нами ставить ця європейськість. Від тих деталей, які розбирали Венеціанську комісію, до великих регулятивних принципів. Адже Європа сьогодні — це справедливість, свобода та соціалідарність. Однак, зробити вигляд, що у нас із цим все гаразд, що у нас немає неправди, немає політичних злочинів, немає політичних в'язнів, — це не буде європейський вибір. Наш європейський вибір буде тоді, коли ми житимемо по правді. Якщо це буде прагнення мільйонів людей, то зміниться і політичний клімат в країні.

Мирослав Маринович:
Ми змінимо Європу зсередини

Хочу почати з аргументів, які ми б мали промовити до європейців та ізоляціоністів. Ми, звичайно, відчуваємо свою інакшість перед Латинською Європою, і дуже часто саме це стає основою для нашої обачності. Ми по-винні розуміти, що ніколи не станемо

тією Латинською Європою. Ми дуже багато заплатили, щоб захистити свою ідентичність, і ніхто не збирається зрикатися її.

Ми не будемо сильніші за Європу — вона завжди буде чинити на нас цивілізаційний тиск. Отже, неваже ми будемо постійно вибудовувати Китайські мури перед нею? Чи не краще нам увійти в Європу і маючи свою позицію чинити відповідний тиск на те, з чим ми не погоджуємося.

Вже сьогодні в Європі є православна Греція, Румунія. А найближчим часом вона має поповнитися православною Молдовою та Грузією і унікальною у своїй цивілізаційній характеристиці Україною, яка має потужне православне ядро. Тим самим в об'єднаній Європі може витворитись те, про що говорив Папа Іван Павло II. А саме — Європа задихає двома легенями. Разом з Латинською Європою ми можемо створити одні легені, які будуть дихати на шою східохристиянською духовністю.

Бути в діялозі із Заходом набагато краще, аніж ховатись від нього за якоюсь стіною. Давайте подивимось на деякі історичні паралелі цього вибору. Скажімо, на лінію Могилянського періоду. Як себе тоді захищала Православна церква? Одна позиція уособлювалася із вченнями митрополита Ісаї Кошинського, який вважав, що Заход — це небезпека та латинство, від якого треба відгородитись, щоб захистити своє давнє благочестя. Іншу концепцію мав Петро Могила, який сміливо вів латинську мову у Київо-Могилянську академію і тим самим підняв українство за освітнім рівнем. Відтак, увійшовши в діялог з Європою, Україна не розчинилася. Україна не стала територією західного бароко, у нас витворилось українське бароко. Ось що нам потрібно. Нам не потрібні прорубані вікна у Європу через Санкт-Петербург. Ми маємо своє вікна і саме через них хочемо спілкуватися з Європою.

Альтернативою світу свободи є світ, у якому відсутність свободи є нормою. Ми тільки вийшли з того світу. Не треба вертатися до нього. Чи хочете ви жити у світі, коли політик, що був спіманий у якомусь політичному прорахунку, йде у відставку? — Я хочу жити у такому світі. Я вже хочу позбутися тієї цивілізації, яка трактує думку свого народу, як думку вуличі: «Мы на поводу улици не пойдем». Подібними фразами мене виховували у советський час.

У нас немає іншого вибору, аніж бути відповідальними членами європейської спільноти.

За публікацією Михайла Галущака

Передплачуєте газету



Державне підприємство по розповсюдження періодичних видань «Преса» нагадує, що 27 вересня розпочато передплату на 2014 р.

Оформити передплату газети «Наша віра» ви можете за «Каталогом видань України» в кожному поштовому відділенні. Індекс 61671.

Газета містить актуальні матеріали з релігії та історії, богословські, філософські, літературознавчі та публіцистичні статті. В кожному числі є сторінка для дітей та юнацтва.

Передплатіть газету собі та подаруйте передплату друзям.



Засновник
— видавець
— колектив
Редакції газети



ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР
Євген СВЕРСТЮК

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Архієп. Ігор (ІСІЧЕНКО), Євген СВЕРСТЮК, Раїса ЛІША, Юрій ВІВТАШ

ЛІТЕРАТУРНИЙ ХУДОЖНІЙ РЕДАКТОР: Раїса ЛІША
ВІДПОВІДАЛЬНИЙ СЕКРЕТАР-ОРГАНІЗАТОР: Надія САМУЛЯК

КОМП'ЮТЕРНА РОБОТА: Вікторія ЛІСБІЧ

Зайти: вул. Межигірська 21, 04071

Для листів: Україна—Україне, 01001, Київ-1, а/с 283.

E-mail: nashavira@ukr.net; http://www.nashavira.ukrlife.org

Телефон-факс 425 68 06

Наш розрахунковий рахунок: 26004001282001, МФО 300142 В УКРІНБАНКУ

Ідентиф. код №22893760